

3.4 สภาวะที่ใช้ในการวิเคราะห์

Injec mode	: Split 50: 1
Volume	: 0.5 ul
Inlets Temp	: 250°C
He Flow	: 1 ml/min
Oven	: 50°C hold 3 min next to 165°C rate 4c/min hold 5 min next to 260°C hold 10 min
Detector	: 265 c
Column	: HP-5MS (30m,0.25 mm)
Solvent delay	: 3 min
Scan parameter	: 30-500 amu

3.5 สรรพคุณ

ฟ้าทะลายโจรที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์ ได้สารสกัดฟ้าทะลายโจรเข้มข้นที่มีสรรพคุณช่วยบรรเทาอาการโรคหวัด เจ็บคอ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ระวังอาการอักเสบ ลดน้ำมูก ขับเสมหะ รักษาโรคผิวหนัง ผื่น แก่ติดเชื้อ ปวดท้อง ท้องเสีย บิด กระเพาะลำไส้อักเสบ

ในการใช้ฟ้าทะลายโจรเป็นสมุนไพรเพื่อหวังสรรพคุณในการรักษาโรคต่าง ๆ นั้น ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 7 วัน ไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเกินไปกว่าที่ตำรับยาต่าง ๆ กำหนดหากมีการสกัดด้วยแอลกอฮอล์ โดยใช้วิธีต้มเหล้าจะมีฤทธิ์จากสารแอนโดรกราโฟไลด์แรงมาก จึงควรระมัดระวังในการรับประทาน

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบผลการสกัดฟ้าทะลายโจรของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น

ที่	Name	% of total			
		ผู้วิจัย	สุรตวิติ สินวัต	กัญญาวดี ขาวสำลี	บัณฑิต เต็งเจริญกุล
1	neo-andrographolide; AP ₄	31.16	31.01	30.96	31.15
2	Deoxyandrographolide, 14-deoxy-11	29.16	28.11	28.27	28.32
3	andrographolide; AP ₁	26.28	26.31	26.35	26.41
4	12-didehydroandrographolide; AP ₃	14.42	14.57	14.42	14.12

จากตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบสารสกัดฟ้าทะลายโจรของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณสูงที่สุดคือ neo-andrographolide; AP₄ เมื่อวิเคราะห์และพบปริมาณสาร 31.16 เปอร์เซ็นต์ และพบมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้วิจัยอื่น คือ สุรตวิติ สินวัต (2560) กัญญาวดี ขาวสำลี (2550) บัณฑิต เต็งเจริญ (2551) ที่มีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรจากจังหวัดจันทบุรีมาสกัด ส่วนสาร Deoxyandrographolide, 14-deoxy-11 คือสารสำคัญที่พบ

รองลงมา ซึ่งผลการสกัดของผู้วิจัยยังมีปริมาณสารที่สกัดได้สูงกว่าผู้วิจัยอื่น คือพบปริมาณ 29.16 เปอร์เซ็นต์ ส่วนสาร andrographolide ; AP₁ พบ 26.28 เปอร์เซ็นต์ น้อยกว่างานวิจัยของ บัณฑิต เต็งเจริญ (2551) ที่พบปริมาณ 26.41 เปอร์เซ็นต์ ส่วนสาร 12-didehydroandro grapholide; AP₃ พบปริมาณ 14.42 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งน้อยกว่างานวิจัยของ สุรัตวี สินวัต (2560) ที่พบปริมาณ 14.57 เปอร์เซ็นต์

จากข้อค้นพบ ปริมาณสารสำคัญหลักที่วิเคราะห์ออกมาจากสารสกัดสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จากเขตป่าเขาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบในปริมาณสารสำคัญหลักมากกว่า งานวิจัยของ สุรัตวี สินวัต (2560) กัญญาวดี ขาวสำลี (2550) บัณฑิต เต็งเจริญ (2551) ที่ทำการสกัดสมุนไพรฟ้าทะลายโจร จากจังหวัดจันทบุรี ซึ่งอาจสรุปว่าสมุนไพรฟ้าทะลายโจรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผู้วิจัยนำมา จากวัดป่าราษฎร์สามัคคี ตำบลเมยวดี อำเภอเมยวดี มีประสิทธิภาพทางยาสูงกว่าสมุนไพรที่จังหวัดจันทบุรี อาจเนื่องมาจากความเหมาะสมหรือลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งมีผลทำให้พืชพรรณของสมุนไพร มีความเหมาะสมในการเจริญเติบโตและมีศักยภาพในการผลิตสารที่มีสรรพคุณทางยาสูง

4. โพล ใช้วิธีการแปรรูปสารสกัดด้วยไอน้ำ ดังนี้

4.1 สารเคมี

DI Water

4.2 วิธีการสกัดสาร

ซึ่งโพลแห้งหนัก 3 กิโลกรัม นำมาบดละเอียด จากนั้นนำมากลั่นด้วยไอน้ำ (Steam Distillation) จะได้น้ำมันหอมระเหยโพลเข้มข้น

4.3 ผลการวิเคราะห์สารที่สำคัญของโพล มีดังนี้

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์สารที่สำคัญของโพล

Number	Name	% of total
1	4-dimethoxystyryl]-cyclohexene ulag cis-1	1.59
2	2-bis[(E)-3,4dimethoxy styryl] cyclobutane1	1.45
3	(E)-4-(4-hydroxy-3-methoxyphenyl)but-3-en-1-yl-acetate	1.08
4	curcuminoids	70.10
5	sabinene	1.01
6	Terpenene-4-ol	17.01
7	Both γ-terpinene	1.44
8	β-pinene	1.62
9	p-cymene	1.57
10	myrcene	0.12
11	terpinolene	3.01

4.4 สภาวะที่ใช้ในการวิเคราะห์

Injec mode	: Split 50: 1
Volume	: 0.5 ul
Inlets Temp	: 250 c
He Flow	: 1 ml/min
Oven	: 50°C hold 3 min next to 165°C rate 4c/min hold 5 min next to 260°C hold 10 min
Detector	: 265 c
Column	: HP-5MS (30m, 0.25 mm)
Solvent delay	: 3 min
Scan parameter	: 30-500 amu

4.5 สรรพคุณ

โพลที่สกัดด้วยไอน้ำ ได้สารสกัดโพลเข้มข้นที่มีสรรพคุณ ช่วยบำรุงน้ำนมให้แม่หลังคลอด บรรเทาอาการมือเท้าเย็น แก้อ่อนใน แก้มืดผื่นคัน ผิดลอก ตมแก้มวงเวียนศีรษะ คลื่นไส้ หน้ามืดตาลาย บรรเทาอาการแผลฟกช้ำ ไฟลวก แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ ท้องเสีย บิดเป็นมูกเลือด ขับลมในลำไส้ สมานแผลในลำไส้

ในการใช้โพลเป็นสมุนไพรเพื่อหวังสรรพคุณในการบำรุงร่างกายหรือในการรักษาโรคด้วยการรับประทานนั้น ไม่ควรใช้ติดต่อกันนาน เพราะจะมีผลต่อดับ และการใช้ภายนอกห้ามใช้ทาบริเวณขอบตา เนื้อเยื่ออ่อนและบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด ไม่ควรใช้ในสตรีมีครรภ์หรืออยู่ระหว่างให้นมบุตรและเด็กเล็ก

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบผลการสกัดโพลของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น

ที่	Name	% of total			
		ผู้วิจัย	ประภัสสร หอยีนยง	ขวัญหทัย จันทิมพ์	จิตรลดา คงคำ
1	curcuminoids	70.10	70.11	71.41	71.06
2	Terpenene-4-ol	17.01	17.26	17.14	17.17
3	terpinolene	3.01	2.12	2.08	2.04
4	B-pinene	1.65	1.61	1.64	1.57

จากตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบสารสกัดโพลของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณสูงที่สุดคือ curcuminoids เมื่อนำมาวิเคราะห์และพบปริมาณสาร 70.10 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับการวิจัยของ ขวัญหทัย จันทิมพ์ (2556) ที่พบปริมาณ 71.41 เปอร์เซ็นต์ ส่วนสารสำคัญที่พบรองลงมาคือ Terpenene-4-ol ผู้วิจัยพบในปริมาณ 17.01 เปอร์เซ็นต์ ส่วนประภัสสร หอยีนยง (2561) พบปริมาณ 17.26 เปอร์เซ็นต์ สาร Terpinolene และ

สาร B-pinene ผู้วิจัยพบปริมาณ 3.01 เปอร์เซ็นต์ และ 1.65 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ซึ่งพบในปริมาณสูงกว่าผู้วิจัยอื่น

จากข้อค้นพบ ปริมาณสารสำคัญหลักที่วิเคราะห์ออกมาจากสารสกัดสมุนไพรไพโรไล จากเขตป่าเขาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบปริมาณสารสำคัญหลัก curcuminoids และ Terpenene-4-ol น้อยกว่างานวิจัยของผู้วิจัยอื่น คือ ขวัญหทัย จันพิมพ์ (2556) ประภัสสร หอยืนยง (2561) ที่ทำการสกัดสมุนไพรไพโรไล แต่ผู้วิจัยสามารถพบสารสำคัญ terpinolene และสาร B-pinene ในปริมาณสูงกว่าผู้วิจัยอื่น ซึ่งปริมาณสารสำคัญทั้งสองชนิดนี้คือกลุ่มสารของน้ำมันหอมระเหย ซึ่งอาจสรุปว่าสมุนไพรไพโรไลในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผู้วิจัยนำมาจากสกัด มีแหล่งกำเนิดที่ วนอุทยานผาน้ำย้อย ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก มีประสิทธิภาพทางยาหรือมีน้ำมันหอมระเหย สูงกว่าสมุนไพรของนักวิจัยอื่น อาจเนื่องมาจากความเหมาะสมหรือลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งมีผลทำให้พืชพรรณของสมุนไพรมีความเหมาะสมในการเจริญเติบโตและมีศักยภาพในการผลิตสารที่มีสรรพคุณทางยาสูง

5. ว่านสาวหลง ใช้วิธีการแปรรูปสารสกัดด้วยไอน้ำ ดังนี้

5.1 สารเคมี

DI Water

5.2 วิธีการสกัดสาร

ซึ่งเห็นว่าว่านสาวหลงแห้งหนัก 3 กิโลกรัม นำมาบดละเอียด จากนั้นนำมากลั่นด้วยไอน้ำ (Steam Distillation) จะได้น้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลงเข้มข้น

5.3 ผลการวิเคราะห์สารที่สำคัญของว่านสาวหลง มีดังนี้

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์สารที่สำคัญของว่านสาวหลง

Number	Name	% of total
1	1-[(E)- but-1-enyl]-4-methoxybenzene	89.42
2	Camphor	1.98
3	globulol	0.76
4	β - pinene	2.85
5	Limonene	3.18
7	Terpenene-4-ol	0.92
8	Bornyl acetate	0.89

5.4 สภาวะที่ใช้ในการวิเคราะห์

Injec mode : Split 50: 1

Volume : 0.5 ul

Inlets Temp : 250 c

He Flow : 1 ml/min

Oven	:	50°C hold 3 min next to 165°C rate 4c/min hold 5 min next to 260°C hold 10 min
Detector	:	265 c
Column	:	HP-5MS (30m,0.25 mm)
Solvent delay	:	3 min
Scan parameter	:	30-500 amu

5.5 สรรพคุณ

ว่านสาวหลงที่สกัดด้วยไอน้ำ ได้สารสกัดว่านสาวหลงเข้มข้นที่มีสรรพคุณ ช่วยแก้อาการ ผื่นคัน รักษาโรคผิวหนัง หรือนำดอก มาต้มดื่ม แก้ท้องเสีย แก้ไอ ขับเสมหะ บรรเทาอาการไข้หวัด บำรุงผิวพรรณ

ในการใช้ว่านสาวหลงเป็นสมุนไพรเพื่อหวังสรรพคุณในการบำรุงร่างกายหรือในการรักษาโรคด้วยการรับประทานนั้น ไม่ควรใช้ติดต่อกันนาน เพราะจะมีผลต่อดับ

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบผลการสกัดว่านสาวหลงของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น

ที่	Name	% of total			
		ผู้วิจัย	อรรถพล อุทัยเรือง	เอกรัฐ ศรีสุข	รุจิลักษณ์ รัตตะธรรมย์
1	1-((E)- but-1-enyl]-4-methoxybenzene	89.42	88.75	88.69	88.71
2	Limonene	3.18	3.16	3.47	3.15
3	β - pinene	2.85	2.81	2.84	2.89
4	Camphor	1.98	1.95	1.92	1.89

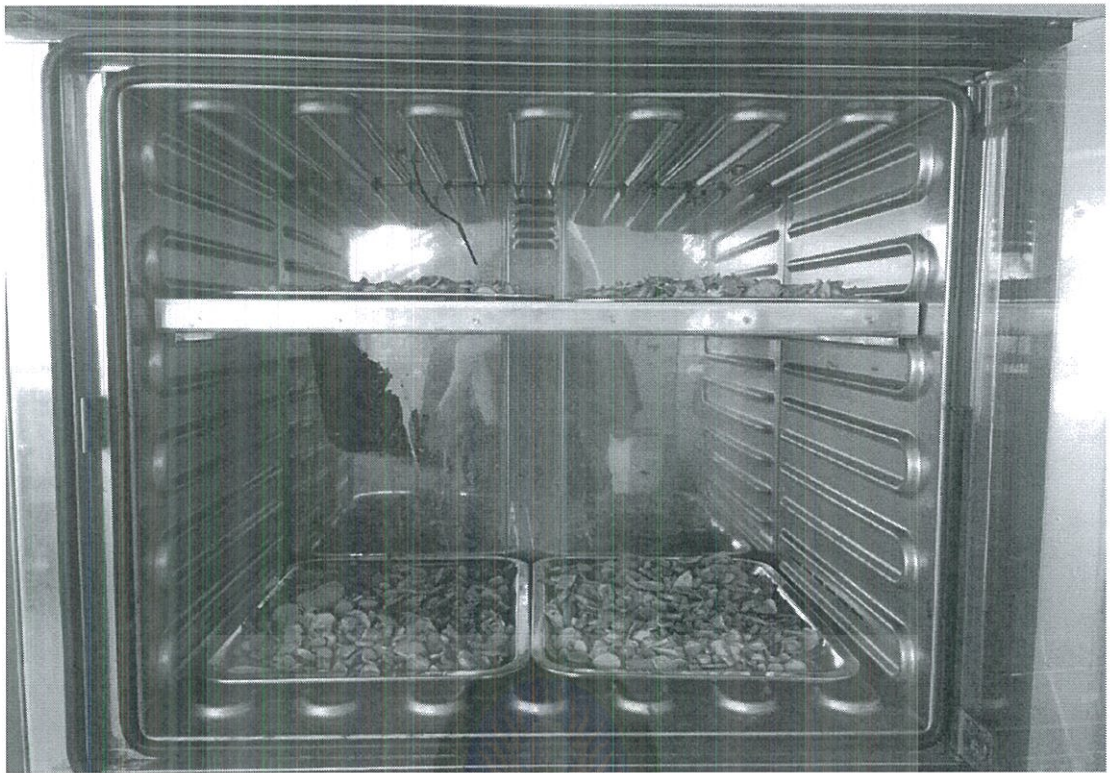
จากตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบสารสกัดว่านสาวหลงของผู้วิจัยกับผู้วิจัยอื่น พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักที่มีปริมาณมากที่สุดคือ 1-((E)- but-1-enyl]-4-methoxybenzene เมื่อนำมาวิเคราะห์และพบปริมาณสาร 89.42 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีปริมาณสารสำคัญสูงกว่าผู้วิจัยอื่น เมื่อเทียบกับการวิจัยของ อรรถพล อุทัยเรือง (2562) เอกรัฐ ศรีสุข (2551) และรุจิลักษณ์ รัตตะธรรมย์ (2562) ส่วนสารสำคัญที่พบรองลงมาคือ 1,3-distearin พบ 3.18 เปอร์เซ็นต์ น้อยกว่า งานวิจัยของ เอกรัฐ ศรีสุข (2551) ที่พบ 3.47 เปอร์เซ็นต์ สาร Camphor พบ 2.85 เปอร์เซ็นต์ พบน้อยกว่า งานวิจัยของ รุจิลักษณ์ รัตตะธรรมย์ (2562) ที่พบ 2.89 เปอร์เซ็นต์ ส่วน Limonene พบ 1.98 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งพบในปริมาณสูงกว่าผู้วิจัยอื่น

จากข้อค้นพบ ปริมาณสารสำคัญหลักที่วิเคราะห์ออกมาจากสารสกัดสมุนไพรว่านสาวหลง จากเขตป่าเขาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบปริมาณสารสำคัญหลัก คือ 1-((E)- but-1-enyl]-4- และ Limonene พบในปริมาณสูงกว่างานวิจัยของผู้วิจัยอื่น คือ ขวัญหทัย จันทิมพ์ (2556) ประภัสสร หอยีนง (2561) ที่ทำการสกัดสมุนไพรพล ส่วน 1,3-distearin และ Camphor พบปริมาณน้อย

กว่าผู้วิจัยอื่น คือ น้อยกว่า เอกรัฐ ศรีสุข (2551) และน้อยกว่า รุจิลักษณ์ รัตตะรมย์ (2562) ตามลำดับ ซึ่งการที่ผู้วิจัยค้นพบสารสำคัญ 1-(E)-but-1-enyl-4- และ Limonene ซึ่งเป็นกลุ่มของน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลงในปริมาณสูงกว่าผู้วิจัยอื่น ซึ่งปริมาณสารสำคัญทั้งสองชนิดนี้คือกลุ่มสารของน้ำมันหอมระเหย ที่มีศักยภาพซึ่งอาจสรุปว่าสมุนไพรว่านสาวหลงในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผู้วิจัยนำมาจากสกัด มีแหล่งกำเนิดที่ป่าในที่พักสงฆ์ภูผางาม ตำบลคำพอง อำเภอโพธิ์ชัย มีประสิทธิภาพทางยาหรือมีน้ำมันหอมระเหยมากกว่าสมุนไพรของนักวิจัยอื่น อาจเนื่องมาจากความเหมาะสมหรือลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งมีผลทำให้พืชพรรณของสมุนไพรมีความเหมาะสมในการเจริญเติบโตและมีศักยภาพในการผลิตสารที่มีสรรพคุณทางยาสูงกว่าที่อื่น

ภาพที่ 4.18 เตรียมวัตถุดิบสมุนไพร “ไพล”

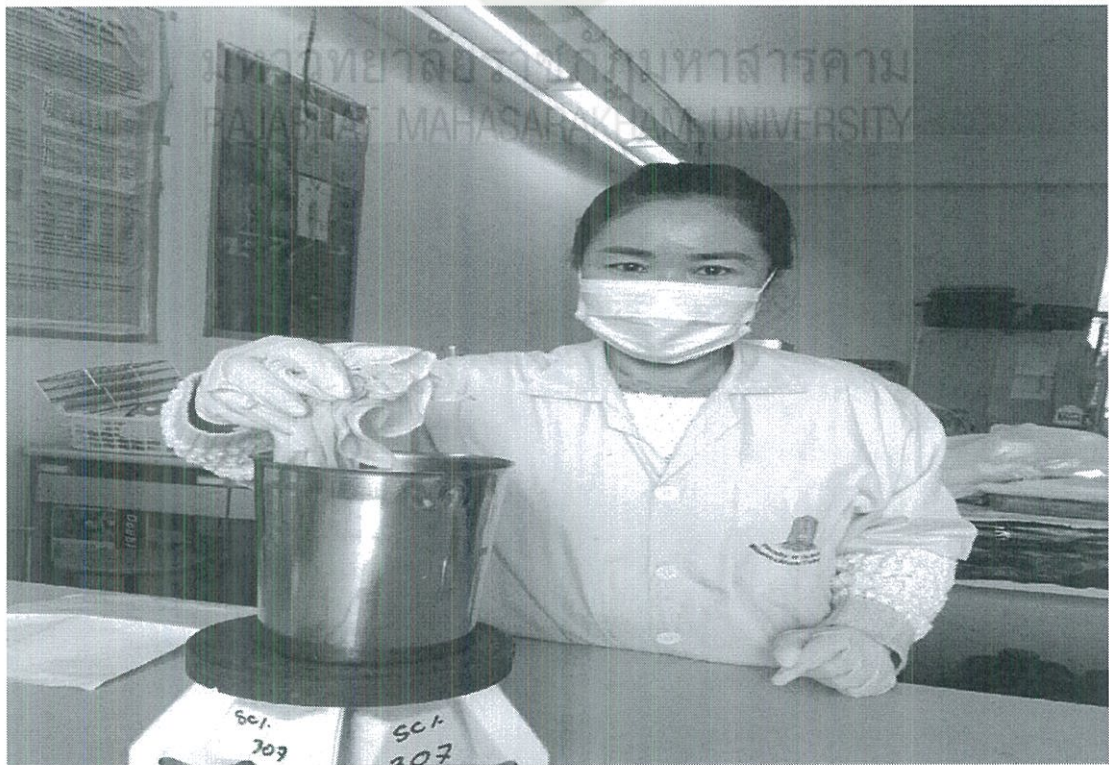
ภาพที่ 4.19 เตรียมวัตถุดิบสมุนไพร “ว่านสาวหลง”

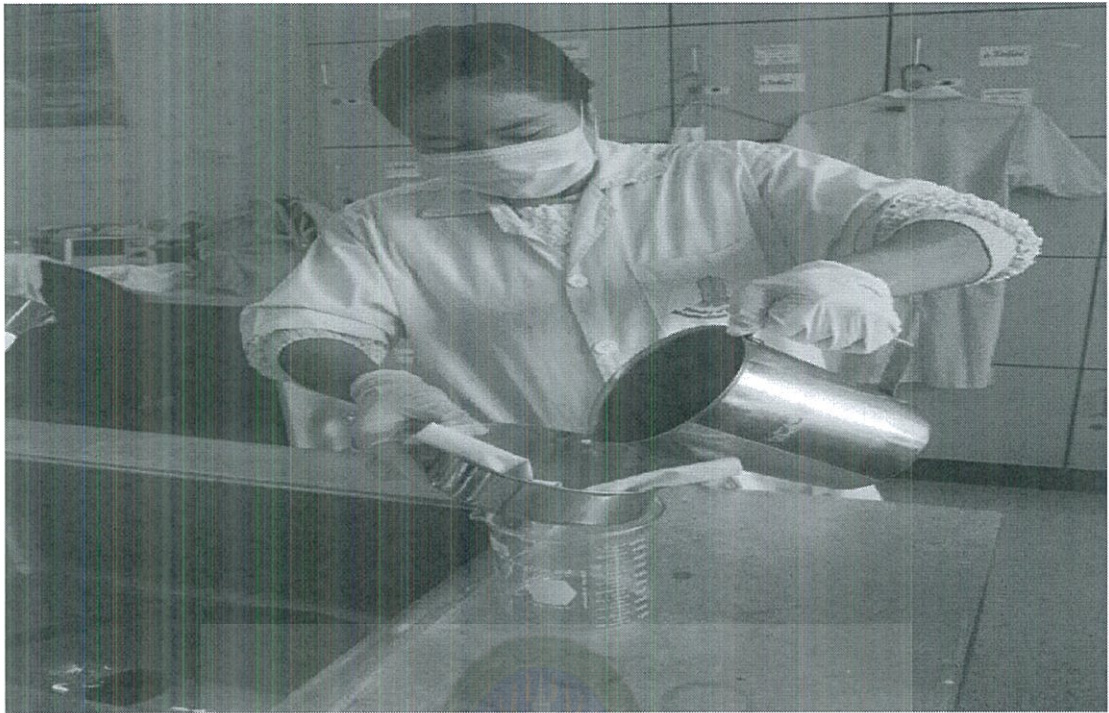
ภาพที่ 4.20 เตรียมวัตถุดิบสมุนไพร “กระวาน”

ภาพที่ 4.21 ชั่งสมุนไพร

ภาพที่ 4.22 สกัดสมุนไพร

ภาพที่ 4.23 กรองสารสกัดสมุนไพร

ภาพที่ 4.24 กรองสารสกัดสมุนไพร

ภาพที่ 4.25 ระเหยเพื่อแยกตัวทำละลายออกจากสมุนไพร

ภาพที่ 4.26 แห่เย็นสารสกัดสมุนไพรอย่างน้อย 4-8 ชั่วโมง

ภาพที่ 4.27 การทำให้แห้งโดยใช้ความเย็นด้วยเครื่อง Freeze Dryer

การแปรรูปสารสกัดสมุนไพรสำคัญ ประกอบด้วย สารสกัดเร็ว สารสกัดไหล สารสกัดว่านสาว
หลง สารสกัดฟ้าทะลายโจร การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำคัญมีผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

1. น้ำมันเหลือง

ภาพที่ 4.28 น้ำมันเหลือง

1.1 วัสดุดิบ

- 1.1.1 เหน้้าไฟล จำนวน 1 กิโลกรัม
- 1.1.2 น้ำมันมะพร้าว จำนวน 1 ลิตร
- 1.1.3 การบูร จำนวน 20 กรัม
- 1.1.4 พิมเสน จำนวน 20 กรัม
- 1.1.5 เมนทอล จำนวน 20 กรัม
- 1.1.6 ดอกกานพลู จำนวน 20 กรัม

1.2 ขั้นตอนการทำ

1.2.1 หั่นไฟลบาง ๆ ทอดในน้ำมันมะพร้าว ด้วยไฟอ่อน ๆ ประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง หรือจนเหลืองกรอบ

1.2.2 ก่อนนยกลงจากเตาไฟให้ใส่ดอกกานพลูลงไป ทิ้งไว้สักครู่

1.2.3 นำการบูร, พิมเสน, เมนทอล, น้ำมันไฟล กวนผสมให้เข้ากัน

1.2.4 นำน้ำมันที่ได้มาบรรจุขวดและติดฉลากบรรจุภัณฑ์

2. สบู่ว่านสาวหลง

ภาพที่ 4.29 สบู่ว่านสาวหลง

2.1 วัสดุดิบ/อุปกรณ์

- 2.1.1 กลีเซอริน จำนวน 1 กิโลกรัม
- 2.1.2 สารสกัดว่านสาวหลง จำนวน 10 หยด
- 2.1.3 น้ำผึ้ง จำนวน 15 กรัม
- 2.1.4 แอลกอฮอล์ทำแผล จำนวน 1 ขวด

2.1.5 แม่พิมพ์สบู่

2.1.6 หม้อ 2 ชั้น

2.2 ขั้นตอนการทำ

2.2.1 ตัดกลีเซอรินเป็นชิ้นเล็ก ๆ ละลายกลีเซอรินในหม้อ 2 ชั้น โดยใช้ไฟกลาง

2.2.2 เมื่อละลายหมดแล้วให้เติมสารสกัดว่านสาวหลงและน้ำผึ้ง คนต่อให้เข้ากัน

2.2.3 ฉีดแอลกอฮอล์ในแม่พิมพ์สบู่

2.2.4 เทส่วนผสมลงในแม่พิมพ์สบู่ ทิ้งไว้รอจนสบู่เริ่มเซตตัว จึงฉีดแอลกอฮอล์อีกรอบ

2.2.5 แกะสบู่ออกจากแม่พิมพ์ และนำมาบรรจุภัณฑ์

3. เครื่องเทศพะโล้ (เร็ว กระวาน)

ภาพที่ 4.30 เครื่องเทศพะโล้

3.1 วัสดุดิบ

3.1.1 เมล็ดเร็ว

3.1.2 เมล็ดกระวาน

3.1.3 อบเชย

3.1.4 ดอกโป๊ยยกัก

3.1.5 กานพลู

3.1.6 เมล็ดผักชี

3.1.7 เมล็ดพริกไทย

3.1.8 ขมิ้นชัน

3.2 ขั้นตอนการทำ

3.2.1 นำวัตถุดิบทั้งหมดไปอบให้แห้ง

3.2.2 วัตถุดิบบรรจุภัณฑ์ โดย 1 ซอง มีส่วนผสม ดังนี้

3.2.2.1 เร่ว 3 กรัม

3.2.2.2 กระวาน 3 กรัม

3.2.2.3 อบเชย 3 กรัม

3.2.2.4 โป๊ยกั๊ก 3 กรัม

3.2.2.5 กานพลู 3 กรัม

3.2.2.6 ผักชี 3 กรัม

3.2.2.7 พริกไทย 2 กรัม

3.2.2.8 ขมิ้นชัน 2 กรัม

4. แคปซูลฟ้าทะลายโจร

ภาพที่ 4.31 ฟ้าทะลายโจร

4.1 วัสดุ/อุปกรณ์

4.1.1 สมุนไพรฟ้าทะลายโจร ที่ยังไม่ออกดอก

4.1.2 เครื่องบดยาสมุนไพร

4.1.3 เครื่องบรรจุแคปซูล

4.1.4 แคปซูล

4.2 ขั้นตอนการทำ

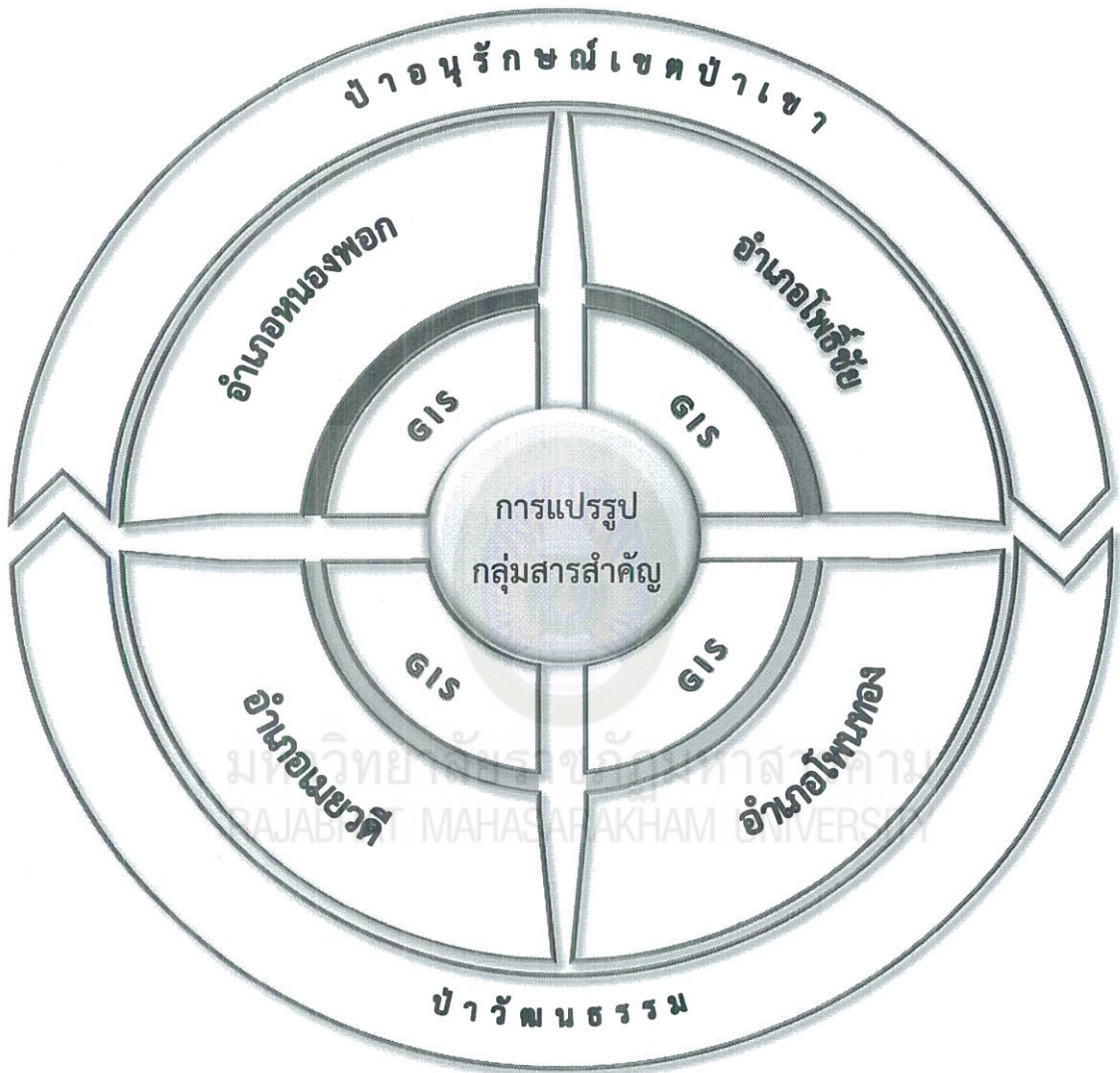
4.2.1 นำต้นสมุนไพรไปล้างให้สะอาด จากนั้นนำไปอบให้แห้ง

4.2.2 นำพืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจรที่แห้งแล้วเข้าเครื่องบดสมุนไพร

4.2.3 นำสมุนไพรที่ทะลายโจรที่บดแล้วบรรจุในแคปซูลโดยใช้เครื่องบรรจุแคปซูล

4.2.4 นำแคปซูลที่ได้มาบรรจุภัณฑ์

การวิจัย เรื่อง การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถจัดองค์ประกอบเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์เป็นรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 4.32 รูปแบบการสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสรุปเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 จากการสำรวจบริเวณพื้นที่เขตป่าเขาจากพื้นที่ 4 อำเภอ พบว่า เป็นเขตป่าที่มีลักษณะเป็นป่าอนุรักษ์เขตป่าเขา และเป็นป่าวัฒนธรรมหรือป่าชุมชน ที่สำรวจพบมีสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาสุขภาพในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด 8 จุด คือ ป่าพุทธ โอศุการาม (ตำบลโนนชัยศรี) ป่าชุมชนดงพระธาตุน้ำคำ (ตำบลโนนชัยศรี) ป่าชุมชนโคกดินแดง (ตำบลโพธิ์ศรีสว่าง) ป่าชุมชนหนองน้ำขาว (ตำบลโพธิ์ศรีสว่าง) วัดป่าศรีเมยวดี (ตำบลเมยวดี) วัดป่าหนองเดินชุมพร (ตำบลเมยวดี) วัดป่าศรีรัตนาราม (ตำบลเมยวดี) วัดป่าราษฎร์สามัคคี (ตำบลเมยวดี) ป่าชุมชนบ้านภูเขาทอง (ตำบลภูเขาทอง) ป่าวัดถ้ำไสดา (ตำบลภูเขาทอง) ชุมชนบ้านหนองค้ำน้อย (ตำบลภูเขาทอง) ป่าวัดผาน้ำจ้ำก (ตำบลผาน้ำย้อย) สวนวรรณคดี (ตำบลผาน้ำย้อย) วนอุทยานผาน้ำย้อย (ตำบลผาน้ำย้อย) วัดคำยู่สาว (ตำบลบึงงาม) ห้วยฟุ้งใหญ่ (ตำบลบึงงาม) ป่าที่พิกัดสงฆ์ถ้ำสินชัย (ตำบลคำพอง) ที่พิกัดสงฆ์ภูผางาม (ตำบลคำพอง) พบสมุนไพรที่หมอยานำมารักษาสุขภาพ ทั้งหมด 80 ชนิด จำแนกตามลักษณะวิสัยเป็นไม้ยืนต้น จำนวน 28 ชนิด เป็นไม้ล้มลุก จำนวน 20 ชนิด เป็นไม้พุ่ม จำนวน 15 ชนิด เป็นไม้เลื้อย จำนวน 9 ชนิด เป็นไม้รอเลื้อย จำนวน 5 ชนิด และเป็นเฟิร์น จำนวน 3 ชนิด

ระยะที่ 2 พิกัดทางภูมิศาสตร์สมุนไพรสำคัญในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าพิกัดทางภูมิศาสตร์สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดมีละติจูด/ลองจิจูด ในเขตอำเภอโพนทอง (16° 18' 0" N/103° 58' 40" E) พบสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นสมุนไพรสำคัญ จำนวน 17 ชนิด คือ กระจี้วขาว กระจี้งา กระจี้ตไต้หิน ก่อหนาม มันปลา (กันเกรา) ก้างปลาแดง กำแพงแก้วชั้น (ตากวง) แพงเจ็ดชั้น เกล็ดหอย ข่อยหนาม ชันทองพญาบาท ชี้เหล็ก กระจี้วาน เข็มขาว เข็มแดง ไข่น้ำ คว่าตายหงายเป็น ในเขตอำเภอหนองพอก ละติจูด/ลองจิจูด (16° 18' 13" N/ 104° 13' 17" E) พบสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นสมุนไพรสำคัญ จำนวน 35 ชนิด คือ ค้อนหมาขาว คำไทย (ชาตรี) เครื่องเห่า เจตมูลเพลิงแดง ชะมวง ชะเอมไทย ช้างน้ำว ไพล ดีหมี ต้นกระจี้วแดง ต้นคุย ต้นหนาด ตะคร้ำ ตะไคร้ต้น ตับเต่าต้น

เถาวัลย์ปูน บอน ปลาไหลเผือก ผักกาดโคก ผักชีฝรั่ง ผาง ผ้าย กำลั้งเสื่อโคร่ง พะยอม พังคี่ มหาสดำ มะกล่ำต้น มะขามเครือ มะระขี้นก (ผักไซ้) มะรุม ม้ากระทืบโรง ย่านางแดง รสสุคนธ์ รวงจืด ในเขต อำเภอโพธิ์ชัย ละติจูด/ลองจิจูด (16° 18' 35" N/103° 47' 24" E) พบสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นสมุนไพรสำคัญ จำนวน 13 ชนิด คือ เร่ว ลำบิตดง ลิเกา ว่านสาวหลง เล็บเหยี่ยว เลือดแรด ว่านทองใบม่วง สบู่ดำ สะค้าน สะเดา สะบ้า สังกรณี สาบเสือ ในเขตอำเภอเมยวดี ละติจูด/ลองจิจูด (16° 22' 18" N/104° 6' 41") พบสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นสมุนไพรสำคัญจำนวน 15 ชนิด คือ เครือตดหมา หน้าลูกข้าว หน้าหัวหมู หน้าฮ้อย่มหรือหน้าริแพร์ หมักม่อ หัสคุณ หางกวาง หิงเม่น โหราน้ำเต้า อบเชย กระบก ฟ้าทะเลโยจร กรวยป่า กระชายป่า กระโดน

ระยะที่ 3 แปรรูปสารสกัดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เร่ว ใช้วิธีการสกัดด้วยเอทานอล 95% พบสารที่สำคัญดังนี้ Propylene Glycol, Bornyl Acetate, Camphor และ Borneol กระวานใช้วิธีสกัดโดยการกลั่นด้วยไอน้ำ พบสารที่สำคัญดังนี้ Eugenol, Benzene methanol, Trans-Anethole, Linalool l ฟ้าทะเลโยจร ใช้วิธีสกัดน้ำที่ให้เป็นผงแห้งโดยใช้เครื่องทำให้เป็นผงแห้งโดยใช้ความร้อน สเปรตตาย (Spray Dryer) พบสารที่สำคัญดังนี้ andrographolide; AP₁, neo-andrographolide; AP₄, deoxyandro graptolite, 14-deoxy-11,12-didehydro andrographolide; AP₃ โพล ใช้วิธีสกัดโดยการกลั่นด้วยไอน้ำ (Steam Distillation) พบสารที่สำคัญดังนี้ curcuminoids, Terpenene-4-ol, terpinolene, B-pinene ว่านสาวหลง ใช้วิธีสกัดโดยการกลั่นด้วยไอน้ำ พบสารที่สำคัญดังนี้ 1-[(E)- but-1-enyl]-4-methoxybenzene, 1,3-distearin, Camphor, globulol

การแปรรูปสารสกัดสมุนไพรสำคัญ ประกอบด้วย สารสกัดโพล สารสกัดว่านสาวหลง สารสกัดกระวาน สารสกัดเร่ว สารสกัดทะเลโยจร การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำคัญมีผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้ น้ำมันเหลือง สบู่ว่านสาวหลง เครื่องเทศพะโล้ (เร่วกระวาน) แคปซูลฟ้าทะเลโยจร

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัย การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด จะอภิปรายผลตามความมุ่งหมายการวิจัย ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พิกัดทางภูมิศาสตร์สมุนไพรสำคัญ แปรรูปสารสกัดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ตามลำดับ ดังนี้

การสำรวจสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจจากพื้นที่ 4 อำเภอ มีประเด็นที่จะอภิปรายผล ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิจัยที่ปรากฏว่าพืชสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบพืชสมุนไพรสำคัญในทั้ง 4 อำเภอ พบทั้งหมด 80 ชนิด จำแนกตามลักษณะวิสัยเป็นไม้ยืนต้น จำนวน 28 ชนิด คือ ก่อหนาม มันปลา (กันเกรา) ก้างปลาแดง ข่อยหนาม ชันทองพญาบาท ชี้เหล็ก ไข่น้ำ ชะมวง ช้างน้ำ ตีหมี ตะคร้ำ ตะไคร้ต้น ตับเต่าต้น ผาง กำลั้งเสื่อโคร่ง พะยอม มะกล่ำต้น มะรุม รสสุคนธ์ ลำบิตดง เลือดแรด สะเดา หมักม่อ หัสคุณ อบเชย กระบก กรวยป่า กระโดน เป็นไม้ล้มลุก จำนวน 20 ชนิด คือ กระเจียวขาว เกล็ดหอย กระวาน คว่าตายหงายเป็น โพล ต้นกระเจียวแดง บอน ผักกาดโคก ผักชีฝรั่ง

เร็ว ว่านสาวหลง ว่านทองใบม่วง สาบเสือ กล้วยข้าว กล้วยแห้วหมู กล้วยฮ่อมหรือกล้วยาร্পร์ หิงเม่น โหระน้ำเต้า ฟ้าทะเลจร กระจ่างป้า เป็นไม้พุ่ม จำนวน 15 ชนิด คือ กำแพงเก้าชั้น (ตากวง) เข็มขาว เข็มแดง ค้อนหมาขาว คำไทย (ชาตรี) เจตมูลเพลิงแดง ต้นหนาด ทับทิม ปลาไหลเผือก ฝ่าย พังคิ เล็บเหยี่ยว สบู่ดำ สังกรณี หางกวาง เป็นไม้เลื้อย จำนวน 9 ชนิด คือ กระดังงา เถาวัลย์ปูน มะขามเครือ มะระขึ้นก ย่านางแดง รางจืด สะค้าน สะบ้า เครือตดหมา เป็นไม้รอเลื้อย จำนวน 5 ชนิด คือ กำแพงเจ็ดชั้น เครื่องูเห่า ต้นคุย ชะเอมไทย ม้ากระทืบโรง และเป็นเฟิร์น จำนวน 3 ชนิด คือ กระแตไต่หิน มหาสดำ ลิเกา

ประเทศไทยตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้ง (Latitude) 5° - 21° เหนือ และระหว่างเส้นแวง Longitude) 97° - 106° ตะวันออก พื้นที่ตั้งของประเทศไทยจึงอยู่ในภูมิภาคเขตร้อน (Tropic) เนื่องจากมีระยะห่างของเส้นรุ้งไม่มากนัก อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีเทือกเขาสูงตามภูมิภาคต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของดินฟ้าอากาศเฉพาะแหล่ง (Microclimate) นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างของสภาพดินหิน และภูมิประเทศ เหล่านี้เป็นปัจจัยร่วมที่ก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในอัตราที่สูงขึ้นได้ในประเทศไทย ได้แก่ ความหลากหลายของระบบนิเวศหรือถิ่นที่อยู่หรือชนิดป่าที่หลากหลาย (Habitat Diversity) ความหลากหลายของชนิด (Species Diversity) ตลอดจนความหลากหลายของสายพันธุ์ (Genetic Diversity) ในส่วนของจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในเขตป่าเขาซึ่งเป็นแนวเทือกเขาภูพานที่มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสลับกับที่ราบลูกคลื่น ซึ่งเป็นฉากรับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีนที่พัดเข้ามา ลักษณะเช่นนี้ ก่อให้เกิดสภาพภูมิอากาศ และดินที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากถิ่นอาศัยอื่น ๆ และยังเป็นบริเวณที่มีโอกาสพบพรรณพืชและพันธุ์สัตว์เฉพาะถิ่นสูง และผลจากการศึกษาสังคมพืชในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบมีชนิดพรรณพืชที่มีความหลากหลาย (Plant Diversity) ซึ่งที่มีไว้ในทะเบียนของพันธุ์พืชที่พบในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบพืชที่มีท่อลำเลียงทั้งหมด 115 วงศ์ 351 สกุล 526 ชนิด จำแนกเป็นพืชไม่มีเมล็ด 13 ชนิด 10 สกุล 8 วงศ์ พืชไม่มีรังไข่ท่อหุ้ม 3 ชนิด 3 สกุล 3 วงศ์ พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 67 ชนิด 52 สกุล 15 วงศ์ และพืชใบเลี้ยงคู่ 443 ชนิด 286 สกุล 89 วงศ์ เป็นพืชเฉพาะถิ่น 3 ชนิด 3 สกุล 3 วงศ์ พืชต่างถิ่น 4 ชนิด 9 สกุล 106 วงศ์ (ข้อมูลจังหวัดร้อยเอ็ด)

ตามแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาของดาร์วิน (Charles Darwin, ค.ศ.1809-1882) กล่าวถึงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยมีหลักฐานสนับสนุนว่าสิ่งมีชีวิตหลากหลายสปีชีส์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงมาจากสิ่งมีชีวิตดั้งเดิม โดยการสืบทอดลักษณะที่ปรับเปลี่ยนทีละเล็กทีละน้อยของบรรพบุรุษ (Descent with Modification) และอธิบายว่าวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นโดยการคัดเลือกตามธรรมชาติ (Natural Selection) กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตที่ปรับตัวได้ดีจะมีชีวิตอยู่รอดได้มากกว่าสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถปรับตัวได้ และถ่ายทอดลักษณะที่ปรับเปลี่ยนไปยังชั่วรุ่นถัดไป เมื่อเวลาผ่านไปลักษณะที่ปรับเปลี่ยนซึ่งเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมจึงเพิ่มมากขึ้นในแต่ละชั่วรุ่น ขณะที่ลักษณะที่ไม่เหมาะสมจะลดน้อยหรืออาจหมดไป ลักษณะที่แตกต่างของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่เดียวกันอันเนื่องมาจากพันธุกรรมหรือยีนและกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กัน เรียกว่า ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) นั่นคือ ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในแหล่งที่อยู่เดียวกันหรือแหล่งที่อยู่ต่างกัน โดยสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันทั้งด้านชนิด จำนวน และลักษณะทางพันธุกรรม ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรมนี้ ทำให้หน่วยพันธุกรรมหรือยีน (Genes)

ที่มีอยู่ในพืชแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน เป็นพืชชนิดต่าง ๆ มากมายหลายชนิด เหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ซึ่งในแนวเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหนองพอก อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทอง และอำเภอเมยวดี ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นป่าภูเขาเตี้ย ๆ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 130-160 เมตร ประกอบด้วยป่า 7 ชนิด คือ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังสมบูรณ์ ป่าเต็งรังแคระ ป่ากำลังทดแทน ป่าปลูก หรือป่าสวนและป่าริมห้วย ซึ่งสภาพป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มากและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่น ห้วยพุงใหญ่ ห้วยดินดาด ห้วยเตือ ห้วยโสดา ห้วยบังอี ห้วยทราย เป็นต้น (สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 9 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560)

สำหรับการสำรวจพืชสมุนไพรสำคัญที่มีการใช้ในกลุ่มหมอยาและผู้ใช้สมุนไพรทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มสมุนไพรสำคัญมีสรรพคุณทางยาจากการจัดการประชุมกลุ่มของหมอยา พบว่าทั้ง เร่ว กระวาน ฟ้าทะลายโจร ไพล ว่านสาวหลง เป็นกลุ่มที่พบในการใช้เป็นสมุนไพรที่สำคัญในการนำไปปรุงยาหรือเป็นเครื่องในการปรุงยาที่มีการใช้อย่างแพร่หลายใน 4 อำเภอ มีรายนามเข้าเกณฑ์เป็นสมุนไพรสำคัญและหายาก อยู่ในกระแสความสนใจ และยังเป็นสมุนไพรที่ใช้ในการออกฤทธิ์ไปกดหรือกระตุ้นให้กลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในร่างกายของมนุษย์ให้แสดงปรากฏการตอบสนอง จากงานวิจัยของพิบูลกมลเพชร และคณะ (2562) ฟ้าทะลายโจร ทุกส่วนมีรสขม และมีสรรพคุณเด่นในเรื่องเป็นยาแก้ไข้หวัด ระวังการอักเสบ ขับเสมหะ ฯ มีฤทธิ์ช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน งานวิจัยของทวีภรณ์ ศิริศข (2562) พบว่า กระวาน มีสรรพคุณหลักในการบำรุงธาตุ แก้อาการพิการ ช่วยขับพิษ แก้ไข้ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ผสมในยาถ่ายใช้เป็นยาช่วยในการถ่ายท้องได้ และยังเป็นยาบำรุงกำลัง งานวิจัยของทวีภรณ์ ศิริศข (2562) พบว่า เร่ว ซึ่งในตำรายาอยู่ใน “พิภคตศกฺุผล” หรือการจำกัดจำนวนตัวยาตระกูลเดียวกัน 10 อย่าง เพื่อแก้ไข ขับเสมหะ ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ บำรุงปอด ลดน้ำตาลในเลือด ฯ งานวิจัยของกล่าวขวัญ ศรีสุข และเอกรัฐ ศรีสุข (2558) พบว่า ไพล หรือ ว่านไฟ มีสรรพคุณแก้ไข้ ปวดเมื่อยช่วยขับโลหิต กระจายเลือดเสีย ลดการอักเสบภายนอก แก้เคล็ดขัดยอก ปวดบวมและฟกช้ำ ขับลมลดการท้องอืดท้องเฟ้อ ฯ งานวิจัยของกุสุมา ศรียากุล (2555) พบว่า ว่านสาวหลง ถึงแม้จะขึ้นชื่อเป็นว่านที่ทรงคุณค่าในทางเมตตามหานิยมเป็นว่านมงคล แต่สรรพคุณเด่นเรื่อง แก้ไข้หวัด ลดอาการอักเสบที่บริเวณคอ ลดอาการไอ ขับปัสสาวะ ช่วยต้านอนุมูลอิสระ ชะลอความแก่ แก้อาการท้องเสีย วิงเวียนศีรษะ ฯ (ฐานข้อมูลตำรายาสมุนไพรในบัญชีหลักแห่งชาติ, 2560) ซึ่งสมุนไพรเหล่านี้ส่วนใหญ่สามารถพบได้บริเวณป่าริมห้วย ริมน้ำในเขตภูเขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์ เป็งจำเมือง, ธีรนาฎ จันสุตะ, โสมรัศมี แสงเดช, พรภรณ์ย์ สมขาว (2562) ที่พบว่า สมุนไพรที่นิยมใช้ในในกลุ่มหมอพื้นบ้านและหมอตำแยและประชาชนทั่วไปที่ใช้สมุนไพรเป็นสมุนไพรสำคัญ อาทิ ฟ้าทะลายโจร ไพล เร่ว กระวาน และอื่น ๆ อีกทั้งหมด 187 ชนิด และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในจังหวัดพะเยาที่มีการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน 61 ชนิด เป็นสมุนไพรที่หาง่าย และได้ผ่านการรับรองมาแล้วว่าปลอดภัยไม่มีพิษเฉียบพลันและระยะยาวใช้บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นหรือรักษาโรคที่ไม่รุนแรงจึงไม่เป็นการเพิ่มอุปสรรคหรือเป็นอันตรายต่อการใช้สมุนไพรของคนที่มีโรคประจำตัวโดยผู้ที่มีโรคประจำตัวอาจสังเกตเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยสมุนไพรและ ตระหนักได้เองว่าตนเองก็มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเองร่วมกับการรักษา

แผนปัจจุบันได้ (วิริญญา เมืองช้าง, 2560) และยังสอดคล้องกับโครงการศึกษาโอกาสทางการตลาด สารสกัดสมุนไพรไทยเป้าหมายของ สวทช. ที่ว่า โพลีเมอโรไซด์เป็นสมุนไพรที่มีฐานข้อมูลเป็นเครื่องยาสมุนไพรและจัดเป็นสมุนไพรสำคัญเพราะมีสรรพคุณด้านการอักเสบ มีสารต้านอนุมูลอิสระ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมลวัทน์ แทนคำ (2562) และสุภาภรณ์ สาชาติ (2558) ที่สำรวจพบพืชสมุนไพรส่วนใหญ่เป็นพืชวงศ์ ขิงและมีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์จึงถือเป็นสมุนไพรสำคัญ

จากข้อค้นพบในด้านการสำรวจสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ในเขตอำเภโพนทอง ที่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติ และป่าส่วนมากจะเป็นป่าเสื่อมโทรมและมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสำรวจทุกพื้นที่ และพบพืชที่มีการใช้เป็นสมุนไพรตามคำบอกกล่าวของหมอยาและผู้ใช้สมุนไพรในพื้นที่อำเภอนั้น ๆ จึงได้นำมาลงในรายการสำรวจพบในอำเภโพนทอง พบสมุนไพรในเขตป่าชุมชนบ้านโนนสวรรค์ (ตำบลแวง) ป่าชุมชนบ้านเตื่อ (ตำบลแวง) ป่าชุมชนบ้านหนองแสงท่า (ตำบลแวง) ป่าพื้นที่บ้านอาหารชุมชน (ตำบลแวง) ป่าชุมชนบ้านหนองกุง (ตำบลสว่าง) ป่าชุมชนบ้านดงดิบ (ตำบลหนองใหญ่) ป่าชุมชนบ้านโคกลำ (ตำบลหนองใหญ่) ป่าชุมชนบ้านกุดแห่ (ตำบลหนองใหญ่) ป่าชุมชนดงพระธาตุน้ำคำ (ตำบลโนนชัยศรี) วัดป่าพุทธโสภาราม (ตำบลโนนชัยศรี) ป่าชุมชนโคกดินแดง (ตำบลโพธิ์ศรีสว่าง) ป่าชุมชนโคกหนองน้ำขาว (ตำบลโพธิ์ศรีสว่าง) ป่าชุมชนโคกสนามบิน (ตำบลวังสามัคคี) ป่าชุมชนป่าช้าหนองไต้ย (ตำบลวังสามัคคี) ป่าชุมชนโคกหนองคอม (ตำบลโนนชัยศรี) ป่าชุมชนโนนชัยศรี (ตำบลโนนชัยศรี) ในเขตอำเภอนองพอก พบพื้นที่ป่าค่อนข้างมากบางพื้นที่เป็นป่าดิบ โดยเฉพาะตำบลหนองพอก ตำบลบึงงาม ตำบลภูเขาทอง ตำบลผาน้ำย้อย ตำบลโคกสว่าง ป่าดงมะอี และยังมีป่าชุมชนบ้านแก้ง (ตำบลโคกสว่าง) ป่าชุมชนบ้านภูเขาทอง (ตำบลภูเขาทอง) ป่าชุมชนบ้านหนองคำ (ตำบลภูเขาทอง) ป่าชุมชนบ้านหนองคำน้อย (ตำบลภูเขาทอง) ป่าวัดผาน้ำจ้ำก (ตำบลผาน้ำย้อย) ในเขตอำเภโพนชัย มีพื้นที่เป็นภูเขาร้อยละ 20 และมีป่าชุมชน อาทิป่าชุมชนบ้านดอนชัย (ตำบลดอนโอง) ป่าชุมชนบ้านหนองแสง (ตำบลบัวคำ) ป่าชุมชนบ้านหนองอึ่ง (ตำบลเชียงใหม่) ป่าชุมชนบ้านบัวคำใต้ (ตำบลบัวคำ) ป่าชุมชนบ้านเหล่ากลาง (ตำบลบัวคำ) ป่าชุมชนบ้านหนองหูลิง (ตำบลเชียงใหม่) ป่าชุมชนบ้านบัวคำ (ตำบลบัวคำ) ส่วนป่าสงวนดงแม่แฝด มีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรมถูกบุกรุก ในอำเภเมยวดี พบป่าที่ค่อนข้างมีสภาพป่าธรรมชาติคือ วัดป่าศรีเมยวดี (ตำบลเมยวดี) และสำนักสงฆ์ทศพลมังคลาราม (ตำบลบึงเลิศ) หากแต่พืชทุกชนิดมีคุณสมบัติและสรรพคุณทางยาอยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยมิได้ลงในรายการสำรวจ เนื่องจากหมอยาหรือผู้ใช้สมุนไพรมิเคยได้ใช้พืชชนิดนั้นเป็นยาสมุนไพรในการรักษา และอีกประการหนึ่งบริเวณที่สำรวจพบสมุนไพรที่มีการใช้เป็นยาสมุนไพรนั้นส่วนมากเป็นป่าชุมชนของตำบลนั้น ๆ หรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งมีการอนุรักษ์รักษาไว้เพื่อใช้ร่วมกัน ซึ่งประชาชนในบริเวณใกล้เคียงจะมีความรักและหวงแหนป่ามาก โดยเฉพาะป่าที่มีวัดเข้าไปปกครองหรือมีวัดในป่านั้น ๆ จะมีความอุดมสมบูรณ์และค่อนข้างรกทึบเป็นพิเศษ และมีสภาพเป็นป่าที่สมบูรณ์ หากมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าหรือมีการตัดไม้จะมีการปลูกทดแทนหรือชดเชยเสมอ

ระยะที่ 2 เมื่อสำรวจสมุนไพรครบทั้ง 4 อำเภอ พบสมุนไพรที่มีการใช้ในการรักษาสุขภาพ จำนวน 80 ชนิด จึงดำเนินการสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Geographic Coordinate Systems) ของสมุนไพรแต่ละชนิด ซึ่งเป็นระบบพิกัดที่กำหนดตำแหน่งต่าง ๆ บนพื้นโลกด้วยวิธีการอ้างอิงบอกตำแหน่ง

เป็นค่าระยะเชิงมุมของละติจูด (Latitude) และลองจิจูด (Longitude) ผ่านระบบ QR code พบว่า ในเขตอำเภอโพธารอง มีละติจูด/ลองจิจูด ($16^{\circ} 18' 0''$ N/ $103^{\circ} 58' 40''$ E) พบสมุนไพรร จำนวน 17 ชนิด อำเภอหนองพอก มีละติจูด/ลองจิจูด ($16^{\circ} 18' 13''$ N/ $104^{\circ} 13' 17''$ E) พบสมุนไพรร จำนวน 35 ชนิด อำเภอโพธิ์ชัย มีละติจูด/ลองจิจูด ($16^{\circ} 18' 35''$ N/ $103^{\circ} 47' 24''$ E) พบสมุนไพรร จำนวน 13 ชนิด อำเภอเมยวดี มีละติจูด/ลองจิจูด ($16^{\circ} 22' 18''$ N/ $104^{\circ} 6' 41''$) พบสมุนไพรร จำนวน 15 ชนิด จากผลการวิพากษ์ในการประชุมกลุ่ม คัดเลือกสมุนไพรรสำคัญตามเกณฑ์ คือ เร่ว กระจวาน ฟ้าทะเลลายโจร ไพล ว่านสาวหลง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จับพิกัดร่วมกับหมอยาโดยใช้พิกัดละติจูด ลองจิจูด เพื่อความสะดวกในการค้นหาพื้นที่ในการเกิดหรือปลูกสมุนไพรรนั้น ๆ พบว่า สถานที่การพบหรือเกิด/ปลูก พืชสมุนไพรรสำคัญทั้ง 5 ชนิด มีสภาพภูมิอากาศที่ค่อนข้างชื้นใกล้แหล่งน้ำ อยู่ในป่าที่มีร่มรำไร พื้นดิน อุดมสมบูรณ์ ไม่มีน้ำขัง ตามในทฤษฎีนิเวศวิทยา ตามทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน การคัดเลือกตามธรรมชาติ (Natural Selection) เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประชากรของ สิ่งมีชีวิต สปีชีส์หนึ่ง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ไปสู่การเกิดสิ่งมีชีวิตสปีชีส์ใหม่ขึ้นได้ ดาร์วินเสนอ กลไกการคัดเลือกตามธรรมชาติขึ้นจากข้อสังเกตซึ่งเป็นสภาพธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตบนโลก คือ 1) การเพิ่มจำนวนประชากรสิ่งมีชีวิตมีแนวโน้มในการผลิตรุ่นลูกจำนวนมาก ทำให้มีจำนวนประชากร มากเกินไป (Over population) 2) การแข่งขัน (Competition) มีการแข่งขันระหว่างสมาชิกใน ประชากรเพื่อความอยู่รอดการแข่งขันนี้ เป็นการแก่งแย่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะการแก่งแย่งสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่ เป็นต้น 3) ความแปรผันของ ลักษณะ (Variation) สมาชิกของประชากรจะมีความแตกต่างกันในรูปร่าง ลักษณะ อื่น ๆ โดยความ แตกต่างนี้สามารถส่งทอดไปยังรุ่นลูก จากข้างต้น เมื่อทรัพยากรมีจำกัดประชากรที่มีจำนวนมากจะมี การแก่งแย่งกัน เฉพาะสมาชิกที่เหมาะสมในสภาวะแวดล้อมขณะนั้นเท่านั้นที่จะเหลือรอดชีวิตอยู่ได้ (Survival to produce) และสามารถสืบพันธุ์ผลิตลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ ไปได้ จึงจะมีโอกาสในการส่ง ทอดลักษณะไปยังรุ่นลูก ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะในประชากรเกิดขึ้นซ้ำ ๆ จนวิวัฒนาการ เกิดเป็นสปีชีส์ใหม่

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พอล เจ โกรติ (2556) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายของพรรณพืช โครงการสร้างป่าและปริมาณคาร์บอนเหนือพื้นดิน ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช อพ.สธ. เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร และพื้นที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ป่าเบญจพรรณ มีความหลากหลายของชนิดต้นไม้มากกว่าใน ป่าเต็งรัง โดยป่าเบญจพรรณ พบพรรณไม้ 57 ชนิด และยังสอดคล้องกับ สำนักหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพรรณพืช (2561) ที่ศึกษา พรรณไม้เขาหินปูน ในกลุ่มป่าภูเขาเขียว-น้ำหนาว รายงานว่าในเขตที่เป็นแนวเขาจะมีแนวป่าที่ ค่อนข้างสมบูรณ์และมีความหลากหลายสายพันธุ์เพราะระบบนิเวศพืชพรรณที่อยู่บนภูเขาจะถูกตัด ขาดจากระบบนิเวศอื่น ๆ บนที่ราบ ภูเขาเปรียบเสมือนพื้นที่เกาะที่อยู่บนบก ทำให้สิ่งมีชีวิตขาดการ ติดต่อกันและแลกเปลี่ยนทางพันธุกรรมกับประชากรอื่นในที่ราบ จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิด วิวัฒนาการชนิดใหม่ (speciation) เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเกิดแบบมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มาก ซึ่ง สามารถอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมของดินและหินที่เป็นต่างจากสารประกอบแคลเซียม คาร์บอเนต อันเป็นองค์ประกอบหลักของหินปูน และยังทนทานต่อความแห้งแล้งได้ดี สอดคล้องกับ ปริ๊มมาลา ขำคมเขตต์ และคมศิลป์ พลแดง (2557) ที่ศึกษาภูมิปัญญาสมุนไพรรพื้นบ้านในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

พบว่ามีสมุนไพรมือที่หมอบ้านนำมารักษาและดูแลสุขภาพให้กับประชาชน โดยการปลูกและเก็บมาจากป่าที่อยู่ในแถบแนวเขา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของศรีธัญญา ก่อพันธ์ (2559) การศึกษาพืชสมุนไพรมือท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้พืชสมุนไพรมือ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ สุภาภรณ์ สาชาติ ที่รายงานโครงการวิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพรมือและเครื่องเทศที่มีศักยภาพ ที่พบว่า เร่ว กระวาน ไพล ว่านสาวหลง ฟ้าทะลายโจร จะมีแหล่งที่พบเป็นบริเวณใกล้แหล่งน้ำและที่สูงชอบ ร่มรำไร ซึ่งสามารถพบได้ในเขตป่าเขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในเขตป่าสงวนมีความชื้น สูงจากระดับน้ำทะเล 500-800 เมตรขึ้นไป และยังสอดคล้องกับ ชนะชัย อวนวัง ได้รายงานการวิจัยระบบการจัดเก็บคลังพืชสมุนไพรมือบนแผนที่ออนไลน์ในพื้นที่สวนสมุนไพรมือ 90 พรรษา พระบารมีปกเกล้า ประชาธิปไตยร่วมใจถวายพ่อหลวง ที่พบว่า การสำรวจและการจัดทำระบบแผนที่และพิกัดพืชสมุนไพรมือด้วยเครื่อง GPS จับพิกัดละติจูด ลองจิจูด เพื่อให้ทราบตำแหน่งพิกัดภูมิศาสตร์บนพื้นโลก โดยอาศัยสัญญาณอ้างอิงจากระบบดาวเทียม NAVSTAR GPS และ ยังสอดคล้องกับภาวิดา โสวงษ์ และชุลีรัตน์ จรัสกุลชัย (2556) ที่ศึกษาการจัดทำดัชนีคุณภาพภาพถ่ายดาวเทียมด้วยการจัดกลุ่มและค่าดัชนีพืชพรรณ พบว่าการใช้หลักการหาค่าดัชนีพืชพรรณสามารถจำแนกวัตถุได้เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ 93% พื้นดินแห้งแล้ง 60% พื้นที่เพาะปลูก 80% พื้นที่ป่าไม้ 77% และแหล่งที่อยู่อาศัย 47% การจัดกลุ่ม K-mean ผสมกับค่าดัชนีพืชพรรณสามารถจำแนกวัตถุได้ดังนี้ พื้นที่แหล่งน้ำได้ 50% พื้นดินแห้งแล้ง 37% พื้นที่เพาะปลูก 67% พื้นที่ป่าไม้ 67% และแหล่งที่อยู่อาศัย 23% จากการประเมินความถูกต้อง สามารถจำแนกได้ดีเมื่อมีการใช้ตำแหน่งละติจูดลองจิจูดเข้ามากำกับด้วย เพื่อลดความผิดพลาดข้อมูลบางส่วนที่เกิดความเสียหายและจะทำให้การจัดกลุ่มผิดพลาดไปเพื่อให้สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปวางแผนในการใช้พื้นที่ได้ในอนาคต

จากข้อค้นพบพิกัดทางภูมิศาสตร์สมุนไพรมือในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ในการพบพืชแต่ละชนิด จะมีการพบที่ค่อนข้างกระจุกและเป็นบริเวณที่ค่อนข้างมีความชื้นสมบูรณ์และหากเป็นไม้ยืนต้นที่หมอยานิยมใช้จะเป็นไม้ยืนต้นที่ค่อนข้างเล็กและอยู่ร่วมกับยืนต้นชนิดอื่น ๆ เป็นป่าที่หนาทึบ กรณีที่เป็นพืชล้มลุกจะพบบริเวณต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่ในป่าค่อนข้างลึกมีความชื้นค่อนข้างสูง และมีไม้พุ่มรวมอยู่ด้วย กรณีที่เป็นไม้เลื้อยและรอเลื้อยจะชอบขึ้นกับไม้ยืนต้นที่มีขนาดใหญ่ และอยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือชอบที่มีความชื้นและรกทึบ หมอยาหรือผู้ใช้สมุนไพรมือจะทราบแหล่งที่ค่อนข้างชัดเจน การนำสมุนไพรมือมาใช้เป็นยาจะมีวิธีการและเคล็ดลับการนำมาพร้อมทั้งวิธีการปลูกยาของหมอยาแต่ละคนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับลักษณะที่เรียนหรือถูกถ่ายทอดมาจากหมอยารุ่นก่อนหรืออาจารย์ (ครูบา) ของหมอแต่ละคน และจากการสอบถามและประชุมกลุ่มหมอยาทราบว่า พืชชนิดเดียวกันมิได้หมายความว่าจะใช้เป็นยาได้เหมือนกัน อาจใช้แทนกันได้ในบางตัว แต่บางตัวต้องเป็นชนิดนั้นและเกิดบริเวณที่มีลักษณะแบบเฉพาะเท่านั้น (หมายถึง พืชชนิดเดียวกันเกิดต่างที่กันจะมีตัวยาที่แตกต่างกัน หรือยาเกิดที่เดียวกัน ช่วงเวลาการเก็บหรือปลูกยา จะได้ตัวยาที่ต่างกัน) ดังนั้น พืชบางชนิดพบบริเวณทางเข้าหรือบริเวณนอกป่า จึงมิได้จับพิกัด แต่จับพิกัดในบริเวณที่เป็นป่าที่หมอยาและผู้ใช้สมุนไพรมือแน่ใจว่ามีสรรพคุณทางยาแน่นอนและจุดที่ลงพิกัดนั้นมีสมุนไพรมือแน่นอน

ระยะที่ 3 เมื่อมีการคัดเลือกสมุนไพรมือสำคัญแล้ว ผู้วิจัยได้สมุนไพรมือทั้ง 5 ชนิด คือ เร่ว กระวาน ไพล ฟ้าทะลายโจร ว่านสาวหลง มาทำการแปรรูปสารสกัดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรมือเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้ เร่ว ใช้วิธีการสกัดด้วยเอทานอล

95% พบสารที่สำคัญดังนี้ Propylene Glycol, Bornyl Acetate, Camphor และ Borneol กระวานใช้วิธีสกัด โดยการกลั่นด้วยไอน้ำ พบสารที่สำคัญดังนี้ Eugenol, Benzenemethanol, Trans-Anethole, Linalool l ฟ้าทะลายโจรใช้วิธีสกัดน้ำที่ให้เป็นผงแห้งโดยใช้เครื่องทำให้เป็นผงแห้งโดยใช้ความร้อน สเปรดาย (Spray Dryer) พบสารที่สำคัญดังนี้ andrographolide; AP₁, neo-andrographolide; AP₄, deoxyandro grapholide, 14-deoxy-11, 12-didehydro andrographolide; AP₃ ไพล ใช้วิธีสกัดโดยการกลั่นด้วยไอน้ำ (Steam Distillation) พบสารที่สำคัญดังนี้ Curcuminoids, Terpenene-4-ol, Terpinolene, B-pinene ว่านสาวหลง ใช้วิธีสกัดโดยการกลั่นด้วยไอน้ำ พบสารที่สำคัญดังนี้ 1-{(E)- but-1-enyl}-4-methoxybenzene, 1,3-distearin, Camphor, globulol จึงนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้ น้ำมันเหลือง สบู่ว่านสาวหลง เครื่องเทศพะไล (เร่วกระวาน) แคปซูลฟ้าทะลายโจร

จากการตรวจสอบความถูกต้องของการวิจัยในการสกัดสารสำคัญของสมุนไพรสำคัญที่เป็นเครื่องยาทางการแพทย์ของสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าสมุนไพรทั้ง 5 ชนิด คือ เร่ว พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณมากที่สุดคือ Propylene glycol รองลงมาคือ Bornyl Acetate, Camphor, Borneol ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตวี สินวัต (2560) ผานตา เอี้ยวซีโป (2562) กล่าวขวัญ ศรีสุข (2563) กระวาน พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณมากที่สุดคือ Eugenol รองลงมาคือ Benzene methanol, Trans-Anethole, Linalool l ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตวี สินวัต (2560) พรพิมล กาญจนวาศ (2558) วิภาวี โยธิตพิทักษ์ (2550) ฟ้าทะลายโจร พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณมากที่สุด คือ neo-andrographolide; AP₄ รองลงมาคือ deoxy andrographolide, 14-deoxy-11, andrographolide; AP₁, 12-didehydroandro grapholide; AP₃ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตวี สินวัต (2560) กัญญาวดี ขาวสำลี (2550) บัณฑิต เต็งเจริญกุล (2551) ไพล พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณมากที่สุด คือ curcuminoids รองลงมา คือ Terpenene-4-ol, terpinolene, B-pinene ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัสสร หอยีนยง (2561) ขวัญหทัย จันพิมพ์ (2556) จิตรลดา คงคำ (2559) ว่านสาวหลง พบว่า ปริมาณสารสำคัญที่เป็นสารหลักมีปริมาณมากที่สุด คือ 1-{(E)- but-1-enyl}-4-methoxybenzene รองลงมาคือ 1, 3-distearin, Camphor, globule ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถพล อุทัยเรือง (2562) เอกรัฐ ศรีสุข (2551) รุจิลักษณ์ รัตตะรมย์ (2562)

จากข้อค้นพบการแปรรูปสารสกัดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งชุมชนแถบนี้เดิมเป็นป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีพืชสมุนไพรมากมาย ถนนหนทางมีไม่มาก มีความยากลำบากในการเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอก ความยากลำบากในการเดินทางไปหาหมอเมื่อเกิดความเจ็บป่วยไม่สบาย ประกอบกับในสมัยก่อนไม่มีสถานพยาบาลในชุมชน ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองโดยการรักษาด้วยสมุนไพร สิ่งสมความรู้และถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลังสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory) ซึ่ง Franz Boas นักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน เชื่อว่า การที่สังคมหลาย ๆ สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันเป็นเพราะการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) โดยมีลักษณะ

การแพร่กระจายผ่านบุคคล ซึ่งบุคคลนำวัฒนธรรมด้านสมุนไพรในการรักษาสุขภาพตนเอง และผู้อื่นติดตัวไปและแพร่กระจายไปสู่คนอื่นต่อไป

หมอยาคือผู้ให้บริการทางด้านสาธารณสุขในชุมชน เมื่อยามเจ็บไข้ไม่สบาย ชาวบ้านจำเป็นต้องรักษาด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ตามที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอีสานกับภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในอีสาน ดังคำให้การของ หมอยา ทองสา เจริญตา ที่ว่า “สมัยก่อนลำบากมาก อย่างว่าแต่จะมีโรงพยาบาลเลย สุขศาลา (สถานเอนามัย) ยังไม่มีเลย เจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมากรักษาด้วยยาป่า (ยาสมุนไพร) เรารู้กันว่าไม้อะไร รักษาโรคอะไร มันหายช้าแต่มันก็ไม่มีพิษมีภัยอะไร และประกอบกับสมัยก่อนไม่มีรถรา การคมนาคมมีความยากลำบากมากในการเดินทางกว่าจะไปถึง ตายพอดี” บรรพบุรุษ ปู่ตายายสอนเอาไว้ เราก็จะจำได้ถ้ามาอาการแบบนี้จะใช้สมุนไพรตัวไหน มีอาการแบบนี้จะใช้สมุนไพรอันไหน ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ต่อมาเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่นจนเกิดเป็นภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่นิยมรักษาด้วยสมุนไพรหันไปรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน และหาซื้อยาแผนปัจจุบันมารับประทานเอง ซึ่งจากจุดเปลี่ยนการขยายการให้บริการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยภาครัฐได้จัดให้มีสถานพยาบาลกระจายอยู่ในชุมชน มีแหล่งการให้ความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพและสถานที่จำหน่ายยาสามัญประจำบ้านในชุมชน หมอยาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชนก็มีการปรับบทบาท วิธีการในการรักษาพยาบาล จากเดิมที่เคยรับคนไข้มารักษาที่บ้านก็ปรับเปลี่ยนไปเป็นการจัดยาสมุนไพรบรรจุให้เป็นชุดให้ผู้ป่วยนำไปต้มเอง ผ่นเอง จากเดิมที่ต้องจัดยาลงหม้อยามีใบตองปิดปากหม้อมีไม้ไผ่ขัดเป็นตาเหยี่ยว ปัจจุบันหมอยาพื้นบ้านในชุมชนไม่ต้องต้มยาให้คนไข้ หรือจัดยาลงหม้อดินแบบดั้งเดิม มีการสกัดสมุนไพรเพื่อให้ได้ตัวยาออกมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ เช่น การทำเครื่องยาสมุนไพร การทำน้ำมันพล การทำน้ำมันร่วนสาวหลง การทำแคปซูลฟ้าทะลายโจร ส่วนในเรื่องของการจะนำผลิตภัณฑ์ของสมุนไพรมาแปรรูปเครื่องยาทางการแพทย์ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้แก่ครอบครัว อันเกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำจนคนในชุมชนว่างงานเป็นจำนวนมาก การพลิกฟื้นวิกฤตให้เป็นโอกาส ซึ่งทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่มีแนวคิดที่ว่าสังคมประกอบไปด้วย โครงสร้างต่าง ๆ มีหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน หากโครงสร้างใดชำรุดเสียหายก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ซึ่ง บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) เปรียบสังคมเหมือนอินทรีที่มีชีวิต มีการเกิดเจริญเติบโต เจ็บป่วยได้ รักษาได้ และเมื่อหายแล้ว ก็ก้าวเดินต่อไปได้ เช่นเดียวกันกับโครงสร้างทางสังคม ต่างก็มีหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน เพื่อการดำรงอยู่ เมื่อโครงสร้างของสังคมขัดแย้งกันในการทำหน้าที่หรือหน้าที่ไม่สอดคล้องกันสังคมก็จะเกิดการชะงักงันในการพัฒนาสังคมจึงต้องรีบแก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของตนเอง เพื่อการดำรงอยู่และพัฒนาต่อไป มาลินอว์สกี (Malinowski) กล่าวว่า โครงสร้างทางสังคมจะแบ่งออกเป็นระบบย่อยต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจนั้น จะมีระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ (Economic System) ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ในการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิต ซึ่งการดำเนินการด้านเศรษฐกิจดังกล่าวก็เพื่อการสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมนั้น ๆ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตน์กมล รัตนเศรษฐกุล (2555) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาสมุนไพรความงามเพื่อเสริมสร้างธุรกิจชุมชน พบว่าชุมชนภาคกลางมีการผลิตเครื่องสำอางสมุนไพรความงามหลายรูปแบบ ประกอบด้วย สมุนไพรสำหรับเส้นผมและหนังศีรษะ เครื่องสำอางสมุนไพรสำหรับใบหน้า เครื่องสำอางสมุนไพรสำหรับลำตัว เครื่องสำอางสมุนไพรสำหรับควบคุมน้ำหนัก

และผลิตภัณฑ์ที่มีผลทางจิตใจ ได้แก่ น้ำหอมและโคโลญจน์ สภาพการจัดการภูมิปัญญาสมุนไพรความงามเพื่อเสริมสร้างธุรกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรพงศ์ สุราราชภูร์ (2555) ที่ศึกษาภูมิปัญญาสมุนไพรต้องสุรา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพเชิงพาณิชย์ พบว่า ภูมิปัญญาการทำสมุนไพรต้องสุราส่งเสริมสุขภาพของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการสืบทอดหลายรูปแบบมีทั้งการสืบทอดกันในครอบครัว การสืบทอดผ่านธุรกิจเชิงพาณิชย์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในสังคม เอกสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตพบสมุนไพรคลายปวดเมื่อย 60 กรณีศึกษา 4 ร้าน และสมุนไพรบำรุงโลหิต 40 จากกรณีศึกษา 4 ร้าน วัดดูดับหลักคือ สมุนไพรแห้งและสุราขาว นิยมใช้สุราขาวกลั่นของชุมชน เพราะมีราคาถูกกว่า และยังสอดคล้องกับ นางลักขณ์ จีวจู (2562) ที่มีการพัฒนาแปรรูปสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและเกิดมูลค่าเพิ่มในตัวผลิตภัณฑ์ และยังสอดคล้องกับ สุภาภรณ์ สาชาติ (2558) ที่วิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพรและเครื่องเทศที่มีศักยภาพ มีสรรพคุณนำมาใช้ประโยชน์ คือเพื่อการผลิตยา ผลิตภัณฑ์สำอาง และเพื่อส่งเสริมสุขภาพ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากมวลประสบการณ์การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นที่ต้องการเสนอแนะไว้สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.3.1.1 จากข้อค้นพบในการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า สมุนไพรที่มีการใช้รักษาสุขภาพของผู้ใช้สมุนไพร หรือจากปราชญ์ (หมอชา) มีอย่างน้อย 80 ชนิด แต่ละชนิดมีพบในหลายพื้นที่ในป่าทั้งที่เป็นป่าภูเขา ป่าเชิงเขา และป่าวัฒนธรรม ควรมีการศึกษาชนิดของป่านั้นๆ และความสมบูรณ์ของป่าที่เข้าทำการสำรวจก่อน และจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) จะพบว่า มีวิธีการนำมาใช้ประโยชน์ มีช่วงระยะเวลาในการเก็บยา มีการปลูกยา เพื่อให้ยาจากสมุนไพรแต่ละชนิดมีศักยภาพหรือประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรของหมอชาแต่ละคนในการรักษาสุขภาพ

5.3.1.2 จากข้อค้นพบในการวิจัยระยะที่ 2 พบว่า สมุนไพรที่สำรวจพบมีพืชที่ค่อนข้างกระจุก ในแต่ละชนิดพรรณ ซึ่งในการสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ต้องใช้เครื่องมือที่สามารถเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตได้ กรณีที่พบในบริเวณที่เป็นป่าที่บึงจะไม่ค่อยมีสัญญาณจึงไม่สะดวกในการจับพิกัดสมุนไพร จึงควรมีการเตรียมการนำเครื่องมือที่ไม่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตเข้าไปด้วย และต้องมีผู้นำทางเข้าช่วยในการสำรวจเพื่อป้องกันการหลงป่า

5.3.1.3 จากข้อค้นพบในการวิจัยระยะที่ 3 พบว่า สารสกัดสมุนไพรที่ทำการวิเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยอื่น มีปริมาณสารสำคัญแตกต่างกัน กระวาน ฟ้าทะลายโจร มีปริมาณสารสำคัญสูงกว่าผู้วิจัยอื่น จึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิด เช่น ดิน ปริมาณน้ำ อากาศ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

5.3.2.1 ควรวิจัยในการวิเคราะห์แร่ธาตุในดินที่ทำให้สมุนไพรมีความเจริญงอกงามและดำรงอยู่ได้ในฤดูแล้ง และปัจจัยที่ทำให้สมุนไพรมีศักยภาพหรือประสิทธิภาพทางยา

5.3.2.2 ควรทำการวิจัยเพื่อนำตัวอย่างพืชสมุนไพร ไปหาสารสำคัญ โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีผลต่อการรักษาโรคร้ายแรง

5.3.2.3 ควรทำการวิจัยการเพาะและขยายพันธุ์พืชสมุนไพร ทั้งการใช้เมล็ดและการใช้ส่วนอื่นรวมทั้งการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์สมุนไพรให้สูญหายไป

5.3.3 องค์ความรู้ใหม่

5.3.3.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกรวมทั้งคณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนภาคเอกชนที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับสมุนไพร

5.3.3.2 ทราบถึงพิกัดทางภูมิศาสตร์ของพืชสมุนไพรเขตป่าเขาในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสามารถนำไปอ้างอิง ถิ่นกำเนิดของสมุนไพรสำคัญที่ยังคงมีอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พืชสมุนไพร และกลุ่มของหมอยาพื้นบ้านรวมทั้งกลุ่มนักธุรกิจที่เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้าน

5.3.3.3 ได้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เป็นเครื่องยาทางการแพทย์ สามารถนำไปประกอบเป็นตัวยามีคุณภาพ ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างแก่สังคมทุกฝ่าย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรสามฝ่าย คือ กลุ่มต้นน้ำ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนและด้อยโอกาส ให้มีทางเลือกในการปลูกและขยายพันธุ์สมุนไพรคุณภาพซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่ทำรายได้จากทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ กลุ่มกลางน้ำ สามารถนำไปแปรรูปเป็นเครื่องยาทางการแพทย์ที่มีคุณภาพ กลุ่มปลายน้ำ เพื่อสามารถนำไปสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5.3.3.4 ได้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ที่มีลักษณะด้านรูปร่าง บรรจุภัณฑ์ที่ดีสวยงาม มีอายุการใช้งานได้ยาวนาน มีขนาดพอเหมาะในด้านการขนส่งที่สำคัญคือเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กมลมาลย์ คำแสน. (2560). *วิถีปฏิบัติทางการสื่อสารในการรักษาโรคของหมอสุมไพร์พื้นบ้านไทยอีสาน*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรกมล โสตะจินดา. (2560). *การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับใช้กับสมุนไพรไทย*. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2552). *อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย: องค์ความรู้การแพทย์แผนไทยสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร. (2554). *บัญชียาจากสมุนไพร พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กรมวิชาการเกษตร. (2550). *ความหลากหลายของพืชพื้นเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมวิชาการเกษตร. (2555). *รายงานโครงการรวมพลังสร้างสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน ปี 2554*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: บริษัท ทีเอส อินเทอร์เน็ตจำกัด.
- กระทรวงสาธารณสุขและองค์การภาครัฐ-เอกชน. (2559). *แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564*. นนทบุรี: บจก.ทีเอส อินเทอร์เน็ต.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระแส วิชรปาน. (2536). *สมุนไพรรักษาไข้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมธรรม.
- กรรณา จันทุม และกัลยารัตน์ กำลิ่งเหลือ. (2558). *การรักษาโรคด้วยสมุนไพรและตำรับยาโบราณของหมอพื้นบ้าน*. *วารสารวารสารบรรณศาสตร์ มศว.*, 8(1), 79-84.
- กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน. (2560). *องค์ความรู้และภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กล่าวขวัญ ศรีสุข. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณสารสำคัญในเร่วหอมและผลิตภัณฑ์ เพื่อสุขภาพต้นแบบ*. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลแม่ยวม. (2561). *สมุนไพรใช้เป็นหายป่วย*. แม่ฮ่องสอน: ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้าน.
- กัญญา ตีวีเศษ. (2547). *การแพทย์แผนไทยกับการดูแลสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- กัญญาวดี ชาวสำลี. (2550). *การตั้งตำรับและประเมินยาเม็ดชนิดแตกตัวเร็วในปากที่ประกอบด้วยโคโคซานไฮโดรเจลปิดของสารสกัดฟ้าทะลายโจร*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- กาญจนา บุญยัง และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2560). พลวัตสุขภาพกับการพึ่งตนเอง. สถาบันวิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. นนทบุรี: สถาบันวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- ขวัญหทัย จันพิมพ์. (2556). การศึกษาความคงตัวและการซึมผ่านของผลิตภัณฑ์จากสารสกัด ไพล. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชเคมีและผลิตภัณฑ์). จิตรลดา คงคำ. (2559). การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางเคมีของสมุนไพรใช้แทนกัน ระหว่างโกษฐ์เชียง และไพล ตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย. 36(3), มีนาคม-เมษายน 2007.
- จากรุณ ธรรมวัตร. (2543). ภูมิปัญญาอีสาน โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซ็ท.
- จิรเดช คัมมาตย์. (2562). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิภูมิปัญญาท้องถิ่น: ศึกษากรณีการคุ้มครอง โดยอาศัยพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 และกฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาอื่นที่เกี่ยวข้อง. (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ฉัตรชัย สวัสดิไชย, สุรศักดิ์ อิ่มเอี่ยม. (2559). ยาน่ารู้ ทบพทวิจัสมุนไพโรไทย การแพทย์แผนไทย และสมุนไพโรไทย. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตรคลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 33(3), 114-124.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นแอนด์พับลิชซิง.
- ชนะชัย อวนวัง. (2562). รายงานการวิจัยระบบการจัดเก็บคลังพืชสมุนไพโรบนแพลนที่ออนไลน์ในพื้นที่สวนสมุนไพโร 90 พรรษาพระบารมีปกเกล้า ประชาธิรัฐร่วมใจถวายพ้อหลวง. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชมนาด แปลงมาลัย. (2559). เอกสารรายงานการวิจัยภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพโรชุมชนส่องเหนือ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชัชวาลย์ ช่างทำ. (2558). คุณประโยชน์และฤทธิ์ทางชีวภาพที่หลากหลายของสมุนไพโรมันชัน วารสารวิทย์เทคโนโลยีเหี่ยวเฉลิมพระเกียรติ, 1(2), 101-114.
- ชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ. (2560). พฤติกรรมการใช้สมุนไพโรของประชาชนในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชาญชัย สาดแสงจันทร์. (2555). ศักยภาพของพืชสมุนไพโรไทยกับภาวะสมองเสื่อม วารสารไทย ไภษัชยนิพนธ์ (ฉบับการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์) มคก, 7(1). 77-89.
- ชานนท์ ไชยทองดี. (2561). ภูมิปัญญาวัฒนธรรมอีสานจากฮูปแต้มลิมวัดบ้านสะเดา ตำบลโพธิ์ชัย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- เชษฐณรงค์ อรุณ. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพโรโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรปถัมภ์) อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- ฐาปณี เลขาพันธ์ และจุฑารัตน์ ศรารณวงค์. (2558). การจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 8(1), 45-60.
- ณัฐชัชช์ สารหงส์. (2557). การท่องเที่ยวเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางอาหารของกลุ่ม วัฒนธรรมตามชายขอบ จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 20(38), 201-212.
- ณัฐนันท์ จิตติยาปราโมทย์. (2554). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของ วิชาทฤษฎีชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดบ้านสวนแม่วะ ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย. (2528). ผลสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดลำปางและสกลนคร เพื่อเป็นแนวทางวิเคราะห์รูปแบบที่ เหมาะสมในการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน : รายงานการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 23 (สาขาสังคมศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เต็ม สมิตินันท์. (2544). *ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ส่วนพฤกษศาสตร์ ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้.
- ถนอม ม่วงกล่อม. (2553). การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระปือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทรงกลด สารภูษิต และคณะ. (2559). รายงานวิจัยการประเมินผลกระทบของสารสกัดสมุนไพร พื้นบ้านในโครงการป่าชุมชนบ้านอ่างเอ็ด มูลนิธิชัยพัฒนา จังหวัดจันทบุรีต่อการย่อยสลาย ยาแผนปัจจุบันผ่านการยับยั้งเอนไซม์ CYP2C9 (รายงานฉบับสมบูรณ์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทรงคุณ จันทจร. (2551). *ประวัติศาสตร์ลาว (ตีพิมพ์-ปัจจุบัน)*. กทม: ประสานการพิมพ์.
- ทรงคุณ จันทจร. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมชั้นสูง. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะ และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2553). *ทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2557). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (ภาคปฏิบัติ). กทม: ประสานการพิมพ์.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. (2538). การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง. (ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพพา ลุนแผ่. (2562). รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอพั้นบ้าน ด้านสมุนไพร จังหวัดมหาสารคาม. (ปริญญาคุชฎบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธันกฤต ศิริชินภัทร และทศพร แสงสว่าง. (2559). ชุดฝึกอบรมการสกัดสารชีวภาพจากพืชสมุนไพรว่านหางจระเข้ บำบัดอาการปวดแผลแสบร้อน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชภัฏนครสวรรค์*, 4(1), 148-152.

- นรินทร์ กากะทุม. (2559). การพัฒนาครีมสมุนไพรห้าชนิดจากป่าชายเลนเพื่อรักษาโรคผิวหนัง. *วารสารสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 6(3), 43-58.
- นิคม ชมพูลง. (2542). ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: มหาสารคามการพิมพ์.
- นิธิ เอี้ยวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. *ทิศทางไทย*, 1(5), 1-10.
- นิพนธ์ เทียนนิหาร และคณะ. (2547). *ความรู้ท้องถิ่น: การจัดการความรู้การจัดการทางสังคม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- นียบรรณ วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิรมล ศรีชนะ. (2560). รายงานการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของผักพื้นบ้านจังหวัดเลยกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. เลย: สำนักงานบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนตรดาว ยวงศรี. (2547). *สมุนไพรไทยมีดีกว่าที่คิด*. กรุงเทพฯ: อีแม็กกาซีน.
- เนตรนภา พรหมมา, พรพนา สมจิตร. (2558). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการดูแลสุขภาพตนเองท่ามกลางผู้สูงวัยในตำบลหนึ่งของจังหวัดพะเยา. *วารสารนเรศวรพะเยา*, 8(2), 18-27
- บาร์บารา. (นามแฝง). (2517). โครงการบูรณะชนบทแห่งชาติ. *ไท-รายสัปดาห์*, 3(3), 34-35.
- บุษบงค์ พันแจ้. (2559). องค์ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่น ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บัณฑิตย์ เต็งเจริญกุล. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาประสิทธิภาพสารสกัดฟ้าทะลายโจรเพื่อเป็นสารทดแทนยาปฏิชีวนะในสัตว์น้ำ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2547). การวิจัยการส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วมในประมวลสาระชุดวิชาการ วิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 9 นนทบุรี สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปฎิวัติ ปิ่นสกุล. (2553). *แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มอาชีพของชุมชนตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชัย ศรีจามร. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประภัสสร หอยีนง. (2561). การพัฒนาสูตรตำรับแชมพูสำหรับสุนัขที่มีสารสกัดไพล. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้า.
- ประศุสือसान. (2552). *ข้อมูลพื้นฐานเกษตรร้อยเอ็ด*. สืบค้นจาก <http://roiet.doe.go.th/assets/ข้อมูลพื้นฐานเกษตรร้อยเอ็ด-ปี2560.pdf>.

- ปรัชญา เวสารัชช. (2554). *หลักการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปรีชา วงศ์ทิพย์. (2556). *การส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชุมชนบ้านแม่อำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีดาร์ตน์ รัตนาคม. (2554). *การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปและบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมอาชีพชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. โครงการเสริมสร้างความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.
- ปิตินซ์ ไสลบาท. (2550). *การจัดการฐานทรัพยากรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านหัวฝาย ตำบลหัวเรือ อำเภอบ้านป่าสัก จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยธิดา บุพศิริ. (2559). *ภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านจากขมิ้นในวิถีไทย-เขมร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เปรมจิต พรหมสารเมธี. (2553). *วัฒนธรรมพืชและการนำไปใช้ประโยชน์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ผักพื้นบ้านอีสาน. (2548). *สุดยอดสมุนไพรในครัวเรือน*. สืบค้นจาก <https://www.isangate.com/new/food-list/387-isan-vegetable.html>.
- ผาดตา เอี้ยวชีโป. (2562). *ผลของสารสกัดและสารบริสุทธิ์จากเหง้าเร่วหอมต่อเซลล์มะเร็งที่ต่อเยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- พจนานุกรม สมุนไพร. (2548). *พจนานุกรมสมุนไพรไทย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- พรหมินทร์ สายนาคา. (2554). *การแปรรูปสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- วิภาวี โยธีพิทักษ์. (2550). *การหาสภาวะที่เหมาะสมสำหรับการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากกระวานด้วยคาร์บอนไดออกไซด์วิกฤตยิ่งยวด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชชิตา อยู่สุข. (2559). *การดูแลสุขภาพช่องปากด้วยสมุนไพรพื้นบ้านไทย: กรณีศึกษาทันตบุคลากรประเทศไทย*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พาตินธิดา ธนามี. (2557). *ประสิทธิภาพของน้ำมันระเหยจากพืชสมุนไพรในการยับยั้งลูกน้ำยุงลาย Aedes aegypti*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิบูล กมลเพชร และคณะ (2541). *ศึกษาการใช้สมุนไพรจากหอมสมุนไพรพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. รายงานการวิจัยศึกษาการใช้สมุนไพรจากหอมสมุนไพรพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- พรพิมล กาญจนวาศ. (2558). *ฤทธิ์ต้านแบคทีเรียของสารสกัดจากพลูคาว กระเทียมและกระวานด้วยเอทานอล*. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 1(2), 56-65.

- พิมพ์ชนก วรรณแจ่ม. (2560). รูปแบบการดูแลรักษาสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์
ที่บ้านในอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ฉะเชิงเทรา:
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- พิมล ศรศักดิ์. (2561). ศาสตร์แห่งพระราชากับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- พิสุทธิ พวงนาค. (2557). การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในคัมภีร์ยาสมุนไพโรโบราณ กรณีศึกษา
ตำบลแพรงศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. *จันทร์เกษมสาร*, 17(32), 56-67
- พุทธทาสภิกขุ. (2557). *ธัมมิกสังคมนิยม*. กรุงเทพฯ: กรีน-ปัญญาญาณ.
- เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. (2548). การดูแลสุขภาพแบบพึ่งตนเองด้วยยาสมุนไพรงานสาธารณสุขมูลฐาน.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- เพ็ญญา เฉิดศรีศรี. (2561). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนอีสาน
ล้านนา บ้านใหม่ราษฎร์บำรุง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. (ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เพ็ญญา ทิพย์สุราษฎร์. (2559). การศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้พืชสมุนไพร
กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต).
สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ภาคีองค์กรลุ่มน้ำโขง ซีมูล. (2550). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าไม้.
เลย: ศรีเอทีพี เทคโนโลยี.
- ภาณุมาศ ชัดเงางาม. (2556). ทรัพย์สินทางปัญญา. *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมาธิราช*, 25(1), 26-41.
- ภาวิตา ยโสวงษ์ และ ชุสิทธิ์ จรัสกุลชัย. (2556). การจัดทำดัชนีคั่นภาพถ่ายดาวเทียมด้วยการจัดกลุ่ม
และค่าดัชนีพืชพรรณ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 4(2), 31-42.
- ภาวิตา ยโสวงษ์. (2554). การจัดทำดัชนีคั่นภาพถ่ายดาวเทียมด้วยการจัดกลุ่มและค่าดัชนีพืชพรรณ.
วารสารการสื่อสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2(4), 1-8.
- ภูวนาท มาตบุรม. (2560). *สังคมวัฒนธรรมในวรรณกรรมที่บ้านที่บูรณาการกับสภาพสังคม
วัฒนธรรม อีสานปัจจุบัน*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลั
ยมหาสารคาม.
- มงคล ดำานนรินทร์. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ: หลักการและแนวการปฏิบัติ ในเศรษฐกิจ
ชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย
กรมการปกครอง.
- มงคลศิลป์ บุญเย็น. (2560). *การใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาโรคไข้พิษ ใช้กาฬ
ตามคัมภีร์ตักศิลา*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลั
ยมหาสารคาม.

- มณีนีภา ชุตติบุตร. (2538). แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน.
วารสารหมู่บ้าน, 7(87), 44-52.
- มณฑล สงวนเสริมศรี. (2558). *สมุนไพรไม่ใช่ยาขม*. กรุงเทพฯ: ประมัตต์การพิมพ์จำกัด.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*.
เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- ยรรยง สุขคล้าย. (2547). การสกัดสารสำคัญจากสมุนไพรฟ้าทะลายโจรโดยใช้ถังกวน.
วารสารวิศวกรรมสาร มก, 52(18), 10-18.
- ยุทธนา ทองบุญเกื้อ. (2551). *ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในวนอุทยาน
ถ้ำเพชร-ถ้ำทอง อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์*. นครสวรรค์: สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12
กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.
- รุ่งทิวา กองสอน. (2551). *ความหลากหลายชนิดของพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ของชุมชน:
กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รุ่งทิวา กองสอน. (2525). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 3. หอพรรณไม้ กรมป่าไม้*. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.ชุตติมาการพิมพ์.
- รุ่งทิวา กองสอน. (2530). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 5. หอพรรณไม้ กรมป่าไม้*. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.ชุตติมาการพิมพ์.
- รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. (2556). *การศึกษาวิจัยความหลากหลายของสมุนไพร เส้นทางศึกษาธรรมชาติ
บริเวณรอบที่ทำกรเกษตรรักษาพันธุ์ฯ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา อำเภอลำสนธิ จังหวัด
ลพบุรี*. (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รุจิลักษณ์ รัตตะธรรมย์. (2562). การประยุกต์ทางเวชสำอางของน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง.
วารสารไทยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 9(5), 680-692
- ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. (2522). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 2. หอพรรณไม้ กรมป่าไม้*. กรุงเทพฯ:
ห.จ.ก.ชุตติมาการพิมพ์.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. (2539). *พจนานุกรม สมุนไพรไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ประชุมทองการพิมพ์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2547). *การพัฒนาแบบยั่งยืนและการแก้ไขคนจน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยทัศน์.
- วิสุทธ์ ไปไม้. (2550). *ธรรมชาติกับวัฒนธรรมและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ:
โครงการพัฒนา.
- วิสุทธ์ ไปไม้. (2553). *การศึกษาและการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่าง
ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: พรินต์ติ้ง.
- ศรัณญา ก่อพันธ์. (2560). *ความหลากหลายชนิดและการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรของกลุ่มชาติพันธุ์
ในพื้นที่ป่าชุมชน โคกคุขาด-บ้านคูสีแจ อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ*.
วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 3(38), 247-262.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). *ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย*. วารสารวัฒนธรรมไทย, 37(4), 7-17.
- ศิริวรรณ เจนการ และคณะ. (2545). *โครงการพลังแผ่นดิน: กรณีศึกษาด้านธุรกิจชุมชน*.
(รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- ศิริอร คักดีวิไลสกุล และคณะ (2561). รายงานวิจัยโครงการการใช้ประโยชน์พืชอาหารและพืชสมุนไพรสู่ความมั่นคงด้านอาหาร ของบ้านเขาไม้แก้ว ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. (รายงานโครงการฉบับสมบูรณ์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เศรษฐศาสตร์ วัตรโสภ. (2551). พหุลักษณะสังคมพืชลุ่มน้ำโขง (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). “การจัดทำมาตรฐาน ระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน” (รายงาน ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สมพร ภูติยานันต์. (2551). สมุนไพรใกล้ตัว เล่ม 13: สมุนไพรแต่งสี กลิ่น รส. วิทยาศาสตร์เภสัชกรรมคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์การพิมพ์.
- สมุทร ถกษาภิรมย์. (2553). การพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). อุดรธานี: วิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สรจักร ศิริบริรักษ์. (2551). สูดยอดสมุนไพรเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สังสิต พิริยธรรค์. (2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองฉบับมหาดไทย: ประเทศยากจนประชาชนมั่งคั่ง ในเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง.
- สามารถ ใจเตี้ย. (2560). ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตถ์, 9(1), 13-22.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด. (2559). ข้อมูลป่าจังหวัดร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด: พะยอมการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2555). การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร. กรุงเทพฯ: มูฟเม้นท์ เจน ทรี จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 – 2564. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2560). กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่. (มปป.). พืชสมุนไพร กับการดูแลสุขภาพ. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). ข้อมูลป่าไม้เมืองไทย. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014>.
- สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้. (2560). ป่าไม้เมืองไทย. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- สิรภพ สนวนตง. (2562). รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สุนิรัตน์ ยั่งยืน. (2557). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาการกระจายความเข้มข้นของไอโอดีนในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(2), 1-15.
- สุนทร กองทรัพย์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนทร จินธรรม, ปณัณท์ ฤกษ์ และจิรภัทร์ อัฐิศิลป์เวท. (2558). การศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 10(3), 77-82.
- สุนันต์ นิมรัตน์. (2557). *พืชที่มีฤทธิ์ทางยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬา.
- สุพัฒน์ ศรีสวัสดิ์, พนม สุขจันทร์, จารุวรรณ ประดับแสง และสมนึก ลิมเจริญ. (2560). *พืชสมุนไพรประจำถิ่นและภูมิปัญญาการประยุกต์ใช้สำหรับการแพทย์พื้นบ้าน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. *วารสารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(6), 28-36.
- สุภรัชต์ อินทรเทพ. (2561). *รูปแบบการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดำรงชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับครัวเรือนในชุมชน จังหวัดสระแก้ว*. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุภาพ สุทธิรักษ์. (2549). *การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคเกษตร กรณีแปรรูปอาหาร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สุนธรา ก่อแก้ว. (2561). *การศึกษาสังคมพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรในระบบนิเวศป่าบุ่ง ป่าทาม ป่าอาลอ-โดนแบน ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์*. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุมาลี พุ่มภิญโญและคณะ. (2545). *สถานการณ์ด้านการผลิต การตลาดโอกาสทางการตลาด และกลยุทธ์ทางการตลาดของสินค้าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษาดอกไม้ประดิษฐ์ จังหวัดนครราชสีมาและอ่างทอง*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุมาลี สันติพลวุฒิและคณะ. (2544). *แนวทางในการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลเขาสามยอดและตำบลขอนแก่น*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรชาติ สินวรรณ และ ณัฐปติ วิริยาวัฒน์. (2556). *ความหลากหลายของสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*. (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุรวิช วรรณไกรโรจน์. (2559). *การเพิ่มมูลค่าสมุนไพรไทยบนความหลากหลายทางชีวภาพ*. (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรัสวดี สินวัต. (2562). *การศึกษาภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านในการรักษาผู้ป่วยกลุ่มอาการสตรีวัยทอง จังหวัดจันทบุรี*. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 20(37), 37-49

- สุวิทย์ วรรณศรีและประจักษ์ บัวพันธ์. (2556). ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรบริเวณพื้นที่ภูผงิ้ว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. (รายงานฉบับสมบูรณ์). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- เสงี่ยม พงษ์บุรุษอด. (2519). *ไม้เทศเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: เกษมบรรณกิจ.
- เสธา เขียว. (2552). แนวทางการจัดการเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนราชธานีอโศก ตำบลบุงใหม่ อำเภอลำปาง จังหวัดอุบลราชธานี. (ปริญญามหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- อิทธิราช นันชนดี. (2561). พลวัตการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบ้านเนินสะอาดในบริบทสังคมสมัยใหม่. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 8(2), 97-106.
- อนงลักษณ์ ฤทธิภูมิ. (2560). ข้อห้ามเชิงพฤติกรรมของการแพทย์พื้นบ้านเพื่อการดูแลตนเองของผู้ป่วยมะเร็ง กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- อมลวิทย์ แทนคำ. (2561). การสำรวจผักพื้นบ้านในตำบลป่ามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 7(2), 61-75.
- อรัญ นิยมสุวรรณ และ ศรายุทธ ต้นเถียร. (2558). พืชสมุนไพรที่ใช้ดูแลสุขภาพสตรีจากอุทยานแห่งชาติเขาค้อมบงเจา จังหวัดกระบี่. *วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา*, 9(1), 102-124.
- อรัญ นิยมสุวรรณ, พัชรวัลย์ ใจสมุทร, เกศริน มณีนน, สนั่น ศุภธีรสกุล. (2555). การสำรวจพืชสมุนไพรที่ใช้เพื่อบำรุงกำลัง จากป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. *วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา*, 5(8), 77-91.
- อรุณ จันท์คำ และกาญจนา วงศ์กระจ่าง. (2560). สารสกัดสมุนไพรไทยต่อการต้านมะเร็งและต้านอนุมูลอิสระ. *วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 9(9), 202-214.
- อัจฉรา สุ่มงเกษตร, ชัยวัฒน์ นันทศรี. (2559). องค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอยาพื้นบ้าน กรณีศึกษาอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุด*, 9(2), 7-19.
- อุดมเดชา พลเยี่ยม. (2562). ศักยภาพของมะตอกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของไทยในการรักษาโรคเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- อุทยานแห่งชาติภาคอีสาน. (2549). ข้อมูลป่าในจังหวัดร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด: พะยอมการพิมพ์.
- อุทัย สิ้นธุสาร. (2553). *สมุนไพร ร้านเจ้ากรมเปือ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- อุมาภรณ์ เหล็กดี. (2562). รายงานการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อบริการวิชาการสู่ชุมชน. (รายงานฉบับสมบูรณ์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อรรถพล อุทัยเรือง. (2562). การประยุกต์ทางเวชสำอางของน้ำมันหอมระเหยว่านสาวหลง จากส่วนทั้งต้น และส่วนใต้ดิน. *วารสารไทยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 9(5), 680-692.

- อุษา กลิ่นหอม. (2552). *การสังคายนาตำรายาพื้นบ้านอีสาน: กรณีใช้หมากไม้*. มหาสารคาม: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอกรัฐ ศรีสุข. (2551). การค้นหาสารที่ออกฤทธิ์ด้านการอักเสบในสมุนไพรรักษาโรคตาอักเสบ. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). มรดกธรรมชาติกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน. *วารสารเพื่อการศึกษาและเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรม*, 17(9), 55-56.
- เอี่ยมพร จันทร์สองดวง. (2561). *พืชสมุนไพรพื้นบ้านและการเสื่อมถอยขององค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ในจังหวัดร้อยเอ็ด*. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- โอฬาร เขียวชาญ. (2559). *ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลนาแก้ว (หมอเมือง)*. (รายงานฉบับสมบูรณ์). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ผกากรอง ขวัญข้าว. (2556). *การใช้ยาสมุนไพรทดแทนยาปัจจุบัน*. ปรานีบุรี: ศูนย์หลักฐานเชิงประจักษ์ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร.
- อดุลย์ รัตนาจิตตราศิลป์. (2560). *สมุนไพรกับการรักษาแม่เรื้อรังแบบวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
- Adam, Moore and Peter Malinowski. (2009). *Meditation, Mindfulness and Cognitive Flexibility*. London: Elsevier.
- Adriaan, Visser and others. (2011). *Methodological Reflections on Body-Mind Intervention Studies with Cancer Patients*. California: Patient Education and Counseling.
- Blatchford, E. (1994). Working Together for Community Economic Development in Rural Alaska. *Economic Development Review*, 12(1), 41-45.
- Choroenyooth, Chounchom. (1983). The Health Care Delivery System in Northeast Urban Area. *Research Committee*, 5(4), 295-296.
- Crowe J. A. (2006). *Community Economic Development Strategies in Rural Washington: Toward a Synthesis of Natural and Social Capital*. *Rural Sociology*, 71(4), 573-596.
- Gaurask, N. and others. (1987). Help Seeking: A Review of the Literature. *American Journal of Community Psychology*, 6(20), 413-423.
- Giveon, S.M. and others. (2003). A Survey of Primary Care Physicians' Perceptions of Their Patients' Use of Complementary Medicine. *Complementary Therapies in Medicine*, 15(4), 254-260.
- Moshe, Frenkel and others. (2004). An Approach to Educating Family Practice Residents and Family Physicians about Complementary and Alternative Medicine. *Complementary Therapies in Medicine*, 12(2-3), 118-125.

- Peter, J. Kanowski and J.H. Williams Kathryn. (2009). *The Reality of Imagination: Integrating the Material and Cultural and Cultural Values of Old Forests*. Bangkok: Forest Ecology and Management.
- Strader, Doris B. and others. (2002). Use of Complementary and Alternative Medicine In Patients With Liver Disease. *The American Journal of Gastroenterology*, 97(9), 2391-2397.
- Upchurch, Dawn M. and Laura Chyu. (2005). Use of Complementary and Alternative Medicine Among American Women. *Women's Health Issues*, 15(1), 5-13.
- William W. (1978). *Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State*. New York: Cornell University.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสำรวจข้อมูลสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

1. อำเภอตำบล พิกัด
- อยู่ในเขตการปกครองของ
- ผู้นำในการออกสำรวจ

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อพฤกษศาสตร์	ลักษณะวิสัย	การนำไปใช้ประโยชน์	พิกัด
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

ผู้สำรวจ.....

วันที่...../...../.....

แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลส่วนตัว

เพศ

 ชาย หญิง

อายุ

 5 - 10 ปี 11 - 20 ปี 21 - 30 ปี 31 - 40 ปี 41 - 50 ปี 51 - 60 ปี 60 ปี ขึ้นไป

ระดับการศึกษา

 จบประถมศึกษา (ป.6) จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.6) จบระดับปริญญาตรี จบระดับปริญญาโท จบระดับปริญญาเอก อื่น ๆ (ระบุ)

ข้อมูลการใช้สมุนไพร

เมื่อท่านหรือครอบครัวเกิดการเจ็บป่วยจะเลือกการรักษาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 ซื้อมารักษาเอง โรงพยาบาล หมอยา/ปราชญ์ชาวบ้าน หมอผี ใช้สมุนไพรที่มีมารักษา พระ

ท่านเคยใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยหรือไม่

 ไม่เคย เคย (ระบุ)

ท่านคิดว่า พืชชนิดใดบ้างที่เป็นสมุนไพรในการรักษา และท่านใช้รักษาอาการเจ็บป่วยบ่อย

1.รักษาอาการ.....

วิธีใช้ในการรักษา

2.รักษาอาการ.....

วิธีใช้ในการรักษา

3.รักษาอาการ.....

วิธีใช้ในการรักษา

4.รักษาอาการ.....

วิธีใช้ในการรักษา

5.รักษาอาการ.....

วิธีใช้ในการรักษา

ท่านทราบแหล่งสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคหรือไม่

ไม่ทราบ ไม่แน่ใจ

ทราบ (ระบุ)

ท่านเคยรักษาโรคกับหมอพื้นบ้าน/หมอสมุนไพร หรือไม่

ไม่เคยรักษา

เคย กับหมอ ที่

ท่านรักษาโรคกับหมออย่างไรวิธีใด

ซื้อยาสมุนไพรมากินเอง (ตามคำแนะนำหมอ)

ปฏิบัติตนตามคำแนะนำ (หาสมุนไพรมากิน/ปรุงเอง)

เดินทางไปรักษาที่บ้านหมอ

ซื้อผลิตภัณฑ์ของหมอมามากินเอง (โดยหมอไม่ได้แนะนำ)

ท่านมีสมุนไพรใดบ้างที่ปลูกไว้ใช้รักษาโรคเอง

1.

2.

3.

4.

5.

ขอบคุณในการตอบแบบสำรวจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์หมอฟันบ้านเกี่ยวกับสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง การสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลการรักษาของท่าน ขอให้ท่านตอบตามความเป็นจริง และคำตอบของท่านไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่าน หรือถ้าท่านไม่สบายใจที่จะตอบ สามารถปฏิเสธได้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่ท่านยินยอมเปิดเผยเท่านั้น

ชื่อ-นามสกุล แพทย์พื้นบ้าน.....
 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนน..... ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์.....
 หมายเลขโทรศัพท์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอฟันบ้าน

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุปี

3. ศาสนา

ไม่มี พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่น ๆ ระบุ

4. สถานภาพ

โสด สมรส หม้าย หย่าร้าง

5. การศึกษาในระบบโรงเรียนของท่าน (วุฒิการศึกษาสูงสุด)

ไม่ได้เรียน ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า
 มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา สูงกว่าระดับมัธยม (ระบุ)

6. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้

อ่าน - เขียนได้ อ่าน - เขียนไม่ได้

7. สถานภาพของท่านเกี่ยวกับวิชาชีพ

หมอฟันบ้าน
 หมอแผนโบราณ (มีใบ บว. เลขที่.....)
 พระ/นักบวช

8. อาชีพหลัก

- เป็นหมอพื้นบ้าน แม่บ้าน ทำนา/ทำสวน/ทำไร่
 ค้าขาย รับราชการ รัฐวิสาหกิจ
 ไม่ได้ทำงาน รับจ้าง (ระบุ).....
 อื่น ๆ (ระบุ)..... อาชีพเสริมอื่น ๆ (ระบุ).....

9. ท่านมีความเชี่ยวชาญในด้านการรักษาโรค/อาการใดบ้าง (5 โรคที่ให้การรักษาบ่อยที่สุด)

- 1) 2).....
 3) 4).....
 5)

10. ท่านมีประสบการณ์ในการรักษาโรคมาแล้ว ปี

11. รายได้จาก การเป็นหมอพื้นบ้านโดยเฉลี่ย บาท/เดือน

ส่วนที่ 2 สถานภาพและบทบาทของการเป็นหมอพื้นบ้าน

1. เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้ท่านมาเป็นหมอพื้นบ้าน (เลือกเหตุผลที่สำคัญที่สุด)

- มีคนในครอบครัวเป็นหมอพื้นบ้าน
 มีความสนใจและอยากช่วยเหลือผู้อื่น
 เกิดอาการเจ็บป่วยและพบวิธีรักษาตนเองให้หาย จึงนำความรู้ดังกล่าวรักษาคนอื่นเรื่อยมา
 เกิดอาการป่วยแล้วเกิดนิมิตหรือมีอำนาจลึกลับมาดลใจให้ทำหน้าที่รักษาผู้อื่น
 มีความศรัทธาในการรักษาหรือในตัวครูแพทย์ จึงเรียนสืบทอดมา
 อื่น ๆ (ระบุ)

2. ท่านได้รับความรู้จากการรักษาโรคมาจากแหล่งใดเป็นที่แรก

- สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือญาติที่เป็นหมอพื้นบ้าน
 ได้รับการถ่ายทอดจากครูที่เป็นหมอพื้นบ้าน
 (มอบตัวเป็นศิษย์แพทย์พื้นบ้านจากผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติหรือบรรพบุรุษ)
 ศึกษาจากตำราด้วยตัวเอง ระบุตำรา
 ได้รับการอบรมหรือเรียนจากโรงเรียนแพทย์แผนปัจจุบัน (ระบุ)
 เกิดจากการสะสมประสบการณ์ด้วยตัวเอง
 มาจากหลายวิธีประกอบกัน (ระบุ)
 อื่น ๆ (ระบุ)

3. ท่านได้เรียนวิชาเพิ่มเติมบ้างหรือไม่ นับจากเริ่มการรักษาในอดีต

(เช่น ยอมไปเป็นศิษย์เรียนวิชาแพทย์จากคนอื่น หรือเข้ารับการอบรมจากแหล่งอื่น ๆ)

- ไม่เคย
- เคย โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง (ระบุ)
- เคย โดยการเป็นศิษย์ครูแพทย์คนอื่น หรือเข้ารับการอบรมจากสถาบันหน่วยงานต่าง ๆ (ระบุ)
- เคย โดยการทดลองกับผู้ป่วย

4. ความรู้ที่ท่านใช้ในการรักษามีการบันทึกเก็บไว้ในลักษณะใด

- ตำราที่ได้รับสืบทอดมา
- ตำราที่หมอบันทึกไว้เอง
- อยู่ในความทรงจำของหมอ
- อื่น ๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 3 โรคหรืออาการเจ็บป่วยที่หมอฟื้นบ้านให้การรักษา

1. ผู้ที่มารักษากับท่านเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดใช่หรือไม่

- ใช่ ไม่ใช่ (ระบุ)

2. รูปแบบการรักษาของท่าน (ที่ทำอยู่เป็นประจำ)

- คนไข้มารักษาที่บ้านหมอ
- คนไข้มาที่บ้านและไปที่บ้านคนไข้ พอ ๆ กัน
- คนไข้มาซื้อยาไปกินเอง
- ส่งทางไปรษณีย์

3. ผู้ที่มารักษากับท่านมีการรักษาร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบันหรือไม่

- รักษาด้วยกันกับแพทย์ปัจจุบัน รักษาที่หมอฟื้นบ้านอย่างเดียว
- ไม่ทราบ

ส่วนที่ 4 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาโรคของหมอฟื้นบ้าน

1. ท่านต้องมีการปฏิบัติเป็นพิเศษใด ๆ อันเกี่ยวกับความเชื่อหรือข้อบังคับในการเป็นหมอฟื้นบ้านหรือไม่

- ไม่มี มีการถือศีล
- งดการรับประทานอาหารบางประเภท (ระบุ)
- อื่น ๆ (ระบุ)

2. ท่านมีวิธีการวินิจฉัยอาการและเลือกวิธีการรักษาเหล่านี้หรือไม่

2.1 ชักประวัติผู้ป่วย ใช่ ไม่ใช่ 2.2 การตรวจร่างกาย ใช่ ไม่ใช่ 2.3 เทียบตำรา ใช่ ไม่ใช่ 2.4 อาศัยการตรวจวินิจฉัยจากแพทย์แผนปัจจุบัน
 ใช่ ไม่ใช่ 2.5 พลังสมาธิ/นั่งทางใน/เข้าทรงวินิจฉัยหรือการใช้วิธีเสียดายด้วยไสยศาสตร์
 ใช่ ไม่ใช่

2.6 อื่น ๆ (ระบุ)

3. วิธีการรักษาที่หมอพื้นบ้านสามารถใช้ในการรักษามีต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

3.1 สมุนไพรเดี่ยว ใช่ ไม่ใช่ 3.2 สมุนไพรตำรับ ใช่ ไม่ใช่ 3.3 ยาสำเร็จรูป ใช่ ไม่ใช่ 3.4 การบีบนิ้ว ใช่ ไม่ใช่ 3.5 น้ำมัน ใช่ ไม่ใช่ 3.6 น้ำมันต์ ใช่ ไม่ใช่ 3.7 เป่า - ฟัน ใช่ ไม่ใช่ 3.8 เข้าเผือก ใช่ ไม่ใช่ 3.9 อบ ประคบสมุนไพร ใช่ ไม่ใช่ 3.10 คาถาหรือวิธีไสยศาสตร์ ใช่ ไม่ใช่

3.11 อื่น ๆ (ระบุ)

4. จำนวนผู้ที่มารับการรักษากับท่านเฉลี่ยต่อเดือน คน

5. ท่านมีการบันทึกข้อมูลการรักษาผู้ป่วยไว้หรือไม่

 มี ไม่มี

6. ยาสมุนไพร/เครื่องมือที่ใช้ในการรักษา ท่านได้นำมาจากที่ใด

6.1 สมุนไพร

 ปลุกเอง ซื้อตามร้านค้า มีวิธีอื่น ๆ (ระบุ)

6.2 เครื่องมือ (ระบุเครื่องมือและแหล่งที่มา)

.....
.....

แบบสัมภาษณ์หมอฟันบ้านกับสมุนไพร (แบบเจาะลึก)

คำชี้แจง การสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลการรักษาของท่าน ขอให้ท่านตอบตามความเป็นจริง และคำตอบของท่านไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่าน หรือถ้าท่านไม่สบายใจที่จะตอบ สามารถปฏิเสธได้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่ท่านยินยอมเปิดเผยเท่านั้น

1. ชื่อ - นามสกุล แพทย์พื้นบ้าน
2. ท่านเริ่มให้การรักษาผู้ป่วยตั้งแต่อายุ ปี
3. โรค/อาการที่ท่านให้การรักษาเป็นประจำ คือ

 - 3.1 ลักษณะอาการของโรค ที่ท่านรักษาเป็นอย่างไร
.....
.....
 - 3.2 ท่านตรวจพบสาเหตุของโรค ที่มาที่ท่านรักษามาจากสาเหตุใด
(ธาตุผิดปกติ, เชื้อโรค, กรรม, อื่น ๆ)
.....
.....
 - 3.3 การวินิจฉัยโรคของท่าน มีขั้นตอนอย่างไร
ซักประวัติ

ตรวจร่างกาย

การตรวจชะตา

การสังเกตอาการ

การใช้พลังจิต/นั่งสมาธิ/อื่น ๆ (ระบุ)

- 3.4 วิธีการวินิจฉัยโรคของท่าน มีขั้นตอนเป็นอย่างไร
ขั้นตอนการรักษา
- ก่อนการรักษา
-
- การรักษา
-
- หลังการรักษา
-

ยาที่ใช้ ประกอบด้วยสมุนไพรอะไรบ้าง (สมุนไพรเดี่ยว, ตำรับยา)

.....

ลักษณะของยาที่ใช้เป็นอย่างไร (ยาผง, ยาต้ม, ยาสุกกลอน, ฯลฯ)

.....

วิธีการอื่น ๆ (ปีบ, นวด, น้ำมันต์, น้ำมัน, เข้าเผือก, อบ, ประคบ, คาถา ฯลฯ)

.....

4. ท่านมีวิธีการติดตามผลหรือการประเมินผลการรักษาของท่านอย่างไร

.....

ท่านให้คำแนะนำ/ข้อห้ามสำหรับผู้ป่วย หรือไม่ อย่างไร

.....

วิธีการป้องกันโรคนี้คือ

.....

5. ท่านมีปัญหาในการรักษาบ้างหรือไม่ อย่างไร และท่านแก้ไขอย่างไร

.....

6. ปัจจุบันท่านถ่ายทอดความรู้ให้กับใครหรือไม่

ไม่ได้ถ่ายทอด

ได้ถ่ายทอด (กรุณาตอบข้อ 7)

7. ผู้สืบทอดความรู้จากท่านมีคุณสมบัติอย่างไร

1.

2.

3.

4.

5.

8. สมุนไพรที่ท่านใช้ในการรักษาคนไข้ ที่ใช้บ่อย คือชนิดใด

1.ส่วนที่ใช้
- วิธีการใช้
- วิธีการสกัดให้ได้ตัวยาสำคัญ
- ข้อห้าม (ข้อยกเว้น) ขณะใช้สมุนไพร
- แหล่งกำเนิดสมุนไพรที่นำปรงยา
- วิธีการเก็บ ระยะเวลาในการเก็บสมุนไพรมาใช้ปรงยา
- ท่านแปรรูปสมุนไพรชนิดนี้แบบใด
- สมุนไพรนี้เป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือ ใช้เข้ายาร่วมกับตัวอื่น เช่น
- ใช้ในการรักษาโรค
2.ส่วนที่ใช้
- วิธีการใช้
- วิธีการสกัดให้ได้ตัวยาสำคัญ
- ข้อห้าม (ข้อยกเว้น) ขณะใช้สมุนไพร
- แหล่งกำเนิดสมุนไพรที่นำปรงยา
- วิธีการเก็บ ระยะเวลาในการเก็บสมุนไพรมาใช้ปรงยา
- ท่านแปรรูปสมุนไพรชนิดนี้แบบใด
- สมุนไพรนี้เป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือ ใช้เข้ายาร่วมกับตัวอื่น เช่น
- ใช้ในการรักษาโรค
3.ส่วนที่ใช้
- วิธีการใช้
- วิธีการสกัดให้ได้ตัวยาสำคัญ
- ข้อห้าม (ข้อยกเว้น) ขณะใช้สมุนไพร
- แหล่งกำเนิดสมุนไพรที่นำปรงยา
- วิธีการเก็บ ระยะเวลาในการเก็บสมุนไพรมาใช้ปรงยา
- ท่านแปรรูปสมุนไพรชนิดนี้แบบใด
- สมุนไพรนี้เป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือ ใช้เข้ายาร่วมกับตัวอื่น เช่น
- ใช้ในการรักษาโรค

4.ส่วนที่ใช้
- วิธีการใช้
- วิธีการสกัดให้ได้ตัวยาสำคัญ
- ข้อห้าม (ข้อยกเว้น) ขณะใช้สมุนไพร
- แหล่งกำเนิดสมุนไพรที่นำปรงยา
- วิธีการเก็บ ระยะเวลาในการเก็บสมุนไพรมาใช้ปรงยา
- ท่านแปรรูปสมุนไพรชนิดนี้แบบใด
- สมุนไพรนี้เป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือ ใช้เข้ายาร่วมกับตัวอื่น เช่น
- ใช้ในการรักษาโรค
5.ส่วนที่ใช้
- วิธีการใช้
- วิธีการสกัดให้ได้ตัวยาสำคัญ
- ข้อห้าม (ข้อยกเว้น) ขณะใช้สมุนไพร
- แหล่งกำเนิดสมุนไพรที่นำปรงยา
- วิธีการเก็บ ระยะเวลาในการเก็บสมุนไพรมาใช้ปรงยา
- ท่านแปรรูปสมุนไพรชนิดนี้แบบใด
- สมุนไพรนี้เป็นสมุนไพรเดี่ยว หรือ ใช้เข้ายาร่วมกับตัวอื่น เช่น
- ใช้ในการรักษาโรค

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง

วันที่ผู้ให้สัมภาษณ์ เวลา.....สถานที่.....

ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

บ้านเลขที่ หมู่ที่ บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

1. สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2. สอบถามเรื่องประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด
3. สอบถามเรื่องสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนที่อยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
4. สอบถามเรื่องการเจ็บป่วยและแนวทางการรักษาของคนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน
5. สอบถามเรื่องสภาพปัญหาของสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด
6. สอบถามภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด
7. สอบถามเกี่ยวกับแนวคิดในการสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นเครื่องยาทางการแพทย์
8. สอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการสกัดสมุนไพรของชุมชนในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด
9. สอบถามเรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด
10. สอบถามเรื่องสถานที่พบหรือพิกัดสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดมาใช้ประโยชน์

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง

วันที่ผู้ให้สัมภาษณ์ เวลา..... สถานที่.....

1. ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

บ้านเลขที่ หมู่ที่ บ้าน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ระดับการศึกษา อาชีพ

2. เรื่องที่สัมภาษณ์

2.1 ท่านเคยใช้สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดในการดูแลสุขภาพหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านทราบความสำคัญของสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดของท่านได้อย่างไร

.....

.....

2.3 ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม “ประเพณี” “การรักษาโรค” จากสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไร

.....

.....

2.4 ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด เช่น ภูมิปัญญาด้าน “การปลูก” “การเก็บเกี่ยว” “การเก็บรักษา” “การจำแนกประเภท” “การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด” “พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง” อย่างไร

การปลูกสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

การเก็บเกี่ยวสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

การเก็บรักษาสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

การจำแนกประเภทสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในสถานะที่ขาดแคลนหรือไม่ เพราะสาเหตุใด

.....

.....

.....

2.6 ท่านมีความเข้าใจในคุณค่าของสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดในด้านใดบ้าง เช่น คุณค่าด้านประโยชน์การใช้อย่างชาญฉลาด

.....

.....

.....

คุณค่าด้านการนำสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น สกัด และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ด้านต่าง ๆ

การสกัดเป็นเครื่องยา

.....

.....

การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์

.....

.....

คุณค่าด้านความเป็นพื้นบ้าน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างไร

.....

.....

.....

คุณค่าด้านสังคม ความผูกพันต่อชุมชน ประเพณีและวิถีชีวิตอย่างไร

.....

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่าสมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดใดบ้างที่ท่านรู้จักก็มีความเป็นเอกลักษณ์ และสามารถนำมาสกัดเป็นเครื่องยาทางการแพทย์ได้

.....

.....

.....

2.8 สมุนไพรในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ดต่อไปนี้ ท่านมีวิธีใดบ้างที่สามารถนำมาสกัดเป็นเครื่องยาทางการแพทย์ได้

พืชสมุนไพรประเภทต้น

1. พญาายา

2. ฝั่มอบ

3. ม้ากระทืบโรง

4. ฟ้าทลายโจร

5. พญามือเหล็ก

พืชสมุนไพรประเภทเถา-เครือ

1. กำแพงเจ็ดชั้น

2. หญ้านางแดง

3. ส้มป่อย

4. เพชรสังฆาต

5. กวาวเครือขาว

พืชสมุนไพรประเภทว่าน

1. มหาหงส์

2. ช้างผสมโครง

3. พลับพลึงดอกขาว

4. ว่านชักมดลูก

5. ว่านนกคุ้ม

พืชสมุนไพรประเภทหัว-เหง้า

1. กระวาน

2. เระ

3. ข้าวเย็นเหนือ

4. ไพล

5. ว่านสาวหลง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

พืชสมุนไพรประเภทผัก

1. ผักหวานป่า

2. ผักหนอก

3. ผักแขยง

4. ผักบั้งจีน

5. ผักแพรว

พืชสมุนไพรที่ประเภทหญ้า

1. โดไม่รู้ลืม

2. หญ้าแพรว

3. หญ้าคา

4. หญ้าไต่ใบ

5. หญ้าดอกขาว (หมอน้อย)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- นางทองแดง สีใสไพโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 8 หมู่ 3
บ้านหนองเดิ่น ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2562.
- นางบุญมี อยู่คง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 3 หมู่ 1
บ้านโนนใหญ่ ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2562.
- นางภัทรศยา จินดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 13
บ้านบุรพา ต. บึงงาม อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562.
- นางสมพิศ เกณฑ์สาคุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอ
โพธิ์ชัย อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2562.
- นางสาวปิยะพร เมืองศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนสว่าง ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่
18 มีนาคม 2562.
- นางหนูไทย จันทะนันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 2 หมู่ 14
บ้านโพธิ์ศรีสว่าง ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2562
- นางหนูเรือน นิลพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 9
บ้านคำม่วงหวาน ต. บึงงาม อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2562.
- นางแหลมทอง ระหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 2 หมู่ 4
บ้านโคกใหญ่ ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2562.
- นายกฤษฎา เสนาหาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุข
อำเภอหนองพอก อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562.
- นายภาวี คงพิมาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 2
บ้านหนองคำ ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562.
- นายแก้ว โพธิ์สิทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 17 หมู่ 2
บ้านธาตุจอมศรี ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2562.
- นายคงศักดิ์ วิเศษวงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 15 หมู่ 3
บ้านหนองเดิ่น ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2562.
- นายคำพันธ์ หันตุลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 27/2 หมู่ 16
บ้านดอนศรีวิไล ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2562.
- นายคำหมุน คำจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 8 หมู่ 8
บ้านโนนสะอาด ต. อัคคะคำ อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562.
- นายคุณ สมดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 77 หมู่ 2
บ้านธาตุจอมศรี ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2562.
- นายจำ วรรณไส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 8 หมู่ 2
บ้านธาตุจอมศรี ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2562.

- นายจำรัส ศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 13 หมู่ 7
บ้านโพธิ์ทอง ต. โพธิ์ศรี อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2562.
- นายฉลอง อามาตมูลตรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 4
บ้านหนองไฮ ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2562.
- นายชม สระแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 44 หมู่ 5
บ้านเหล่าสูง ต. โพธิ์ศรี อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2562.
- นายชัยชนะ เถาว์ชาติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 4 หมู่ 10
บ้านท่าส้มป่อย ต. ฝาน้ำย้อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน
2562.
- นายดี พนมทิพย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 2 หมู่ 1 บ้านโพธิ์ศรี
ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2562.
- นายทรงคุณ จันทสิงห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 1
บ้านบึงงาม ต. บึงงาม อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม
2562.
- นายทองสา เจริญตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24 หมู่ 4
บ้านห้วยคล้อ ต. ฝาน้ำย้อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม
2562.
- นายที จันทอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 33 หมู่ 4 บ้านบึงบูรพา
ต. โพธิ์ทอง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2562.
- นายธนพันธ์ ใจจุลละ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 74 หมู่ 1
บ้านโนนชัยศรี ต. โนนชัยศรี อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม
2562.
- นายธีร์วัช พิมพ่วงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอ
โพธิ์ชัย อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2562.
- นายบัวเรีย วรณโณมัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 84 หมู่ 5
บ้านโนนสะอาด ต. บึงงาม อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม
2562.
- นายบุญชู บำรุงเอื้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 12 หมู่ 1
บ้านโนนใหญ่ ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม
2562.
- นายบุญตา หนูช่างเผือก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 31 หมู่ 1
บ้านอัคระ ต. อัคระคำ อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม
2562.
- นายบุญธรรม ศรีถาบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 28 หมู่ 1
บ้านโพธิ์ศรี ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน
2562.

- นายบุญธรรม คำสมนึก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 11 หมู่ 3
บ้านหนองเต็น ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน
2562.
- นายบุญเพ็ง การะวันนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 6 หมู่ 2
บ้านโคกสมบูรณ์ ต. โนนชัยศรี อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม
2562.
- นายบุญสี ชมภูวิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 19 หมู่ 8
บ้านราษฎร์สามัคคี ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 เมษายน
2562.
- นายประจวบ ถานัดดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 34 หมู่ 11
บ้านใหม่สามัคคี ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน
2562.
- นายประสิทธิ์ มณีโสม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอ
หนองพอก อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562.
- นายประเสริฐ ศาลาศักดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 4
บ้านห้วยคล้อ ต. ผาน้ำย้อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม
2562.
- นายพุด อรัญแล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 17 หมู่ 4 บ้านโคกใหญ่
ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2562.
- นายเพ็ง รัตนเถลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 1
บ้านภูเขาทอง ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม
2562.
- นายเพชรเจริญ อุลหัสทา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 2
บ้านหนองแวงตง ต. บึงงาม อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม
2562.
- นายเพ็ญ บุตรน้ำคำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 17 หมู่ 10
บ้านหนองเต็น ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน
2562.
- นายภูมิพิพัฒน์ ไชโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนสว่าง ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่
18 มีนาคม 2562.
- นายมณฑา ศิลาเหลือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 3 หมู่ 1
บ้านชุมพร ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2562.
- นายมณีจิตร บาลศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 13 หมู่ 5
บ้านเหล่าชุมมัน ต. ผาน้ำย้อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 13
พฤศจิกายน 2562.

- นายยุทธศักดิ์ ศรีดิรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนสว่าง ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2562.
- นายเรียบ กัสสุภา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 50 หมู่ 9 บ้านใหม่สามัคคี ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2562.
- นายเสียง โยชนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 43 หมู่ 6 บ้านท่าสะอาด ต. ฝาน้ำย่อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.
- นายวิเชียร เอื้อสมาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 119 หมู่ 3 บ้านหนองเต็น ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2562.
- นายวีระศักดิ์ รัตนชัยฤทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด อ. เมืองร้อยเอ็ด จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2562.
- นายศิริชาญ ขามชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอโพธิ์ชัย อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2562.
- นายสมเกียรติ เขตอนันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 9 หมู่ 1 บ้านโนนใหญ่ ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2562.
- นายสมควร ประเสริฐสังข์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 28 หมู่ 4 บ้านโคกใหญ่ ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2562.
- นายสมใจ วงษ์ชนะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 15 หมู่ 4 บ้านอัคระ ต. อัคระคำ อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562.
- นายสมพร โมครัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอหนองพอก อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562.
- นายสมาน ศรีคำภา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 10 หมู่ 10 บ้านโพเงิน ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2562.
- นายสมาน สังวิบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 119 หมู่ 8 บ้านราษฎร์สามัคคี ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2562.
- นายสมุทร สารุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 4 บ้านห้วยคล้อ ต. ฝาน้ำย่อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562.

- นายสังเวียน กองสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 33 หมู่ 3 บ้านคำพอง ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2562.
- นายสายันต์ พรหมสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 14 หมู่ 12 บ้านโคกสมบุรณ์ ต. โพธิ์ศรี อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2562.
- นายสำรวย คำหงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 9 หมู่ 8 บ้านโนนสะอาด ต. อัคคะคำ อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562.
- นายสุพรม ยะราไชย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, สาธารณสุขอำเภอ โพธิ์ชัย อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2562.
- นายเสถียร เอื้อสมาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 11 บ้านโนนสว่าง ต. ภูเขาทอง อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562.
- นายโส พรบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 24/4 หมู่ 4 บ้านห้วยคล้อ ต. ฝาน้ำย่อย อ. หนองพอก จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562.
- นายหนู ประเสริฐสังข์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 22 หมู่ 2 บ้านธาตุจอมศรี ต. ชุมพร อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2562.
- นายหวัน เหลาไชย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 33 หมู่ 1 บ้านโนนใหญ่ ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2562.
- นายใหม่ สามารถ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 11 หมู่ 9 บ้านใหม่สามัคคี ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2562.
- นายอร่าม โคตะลูนาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 28 หมู่ 1 บ้านหนองสองห้อง ต. เมยวดี อ. เมยวดี จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2562.
- นายอ้วย ลาพานิช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางวรรณภา อ่างทอง เป็นผู้สัมภาษณ์, 11/4 หมู่ 10 บ้านโพเงิน ต. โพธิ์ศรีสว่าง อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2562.

ภาคผนวก ค

สมุนไพรมะพร้าวที่สำรวจพบในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : กระเจียวขาว, กระเจียวโคก
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma parviflora* Wall.
- ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
- สรรพคุณ : ยาพื้นบ้านใช้ทั้งต้นผสมสมุนไพรอื่นเคี้ยวกับน้ำมัน
พืชกรองเอาแต่น้ำมันทาถูขนาดแก้ปวดเมื่อย
ใบตำคั้นน้ำทารักษาแผลสดช่วยห้ามเลือด
ดอก ช่วยขับลม
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพพทอง

- ชื่อท้องถิ่น : กระดังงา
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cananga odorata* (Lam.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
- สรรพคุณ : กระดังงาไทยมีฤทธิ์ลดความดันโลหิต ชำเซลล์มะเร็ง
ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านเชื้อรา ยีสต์ ไส้แมลง
เป็นเครื่องหอม แก้อาการหัวใจเต้นเร็ว หายใจหอบ
ความดันโลหิตสูง มีปัญหาระบบทางเดินอาหาร
ใช้สงบประสาท ลดไข้
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพหนอง

- ชื่อท้องถิ่น : กระแตไต่หิน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Drynaria bonii* Christ
 ลักษณะวิสัย : เฟิร์น
 สรรพคุณ : เหง้า-รักษามะเร็งในปอด แก้กอบหืด
 บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพพทอง

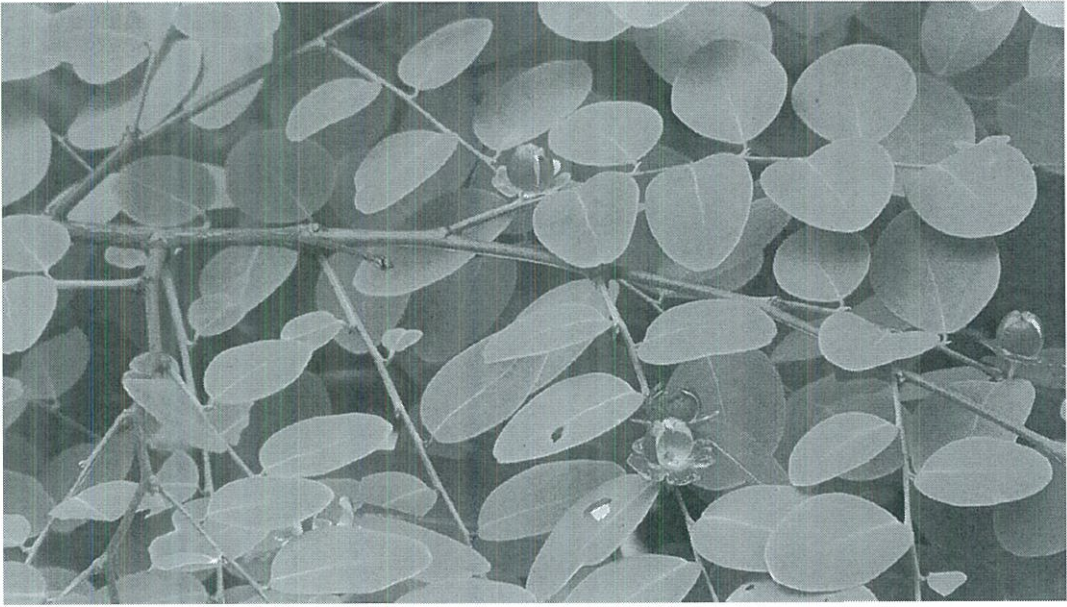
- ชื่อท้องถิ่น : ก่อหนาม
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lithocarpus echinops* Hjelmq.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ผล-แก้ร่างกายอ่อนแอ บำรุงไต กล้ามเนื้อ ม้าม
 กระเพาะอาหาร
 บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธโสภาราม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : มันปลา (กันเกรา)
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Fagraea fragrans* Roxb.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เปลือก-ช่วยบำรุงโลหิต
 แก่น-แก้โรคเส้นตืดขัด แก้ไข้ ไอ ริดสีดวง
 บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : ก้างปลาแดง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Breynia retusa*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ราก-แก้ร้อนใน ขับพิษ แก้ไข้ แก้ซาง
 เปลือก-แก้ฝี
 บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : กำแพงแก้วขึ้น (ตากวาง)
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Breynia retusa*.
- ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
- สรรพคุณ : ใบ-ขับของเสีย แก้กษุขาว
 แก้กษุชั้ยไตพิการ
 แก้กษุคเมื่อย
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : กำแพงเจ็ดชั้น
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacia chinensis* (L.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย
- สรรพคุณ : เนื้อไม้-แก้โรคไต แก้ท้องผูก ลำต้น-บำรุงโลหิต
รักษาตับโต/ตับ แก้ไส้เลื่อนทั้งชายและหญิง โรค
เก๊าท์รูมาตอยด์ สะเก็ดเงิน ผิวหนังพุพอง กามโรค
หนองในเทียม
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

ชื่อท้องถิ่น : เกล็ดหอย

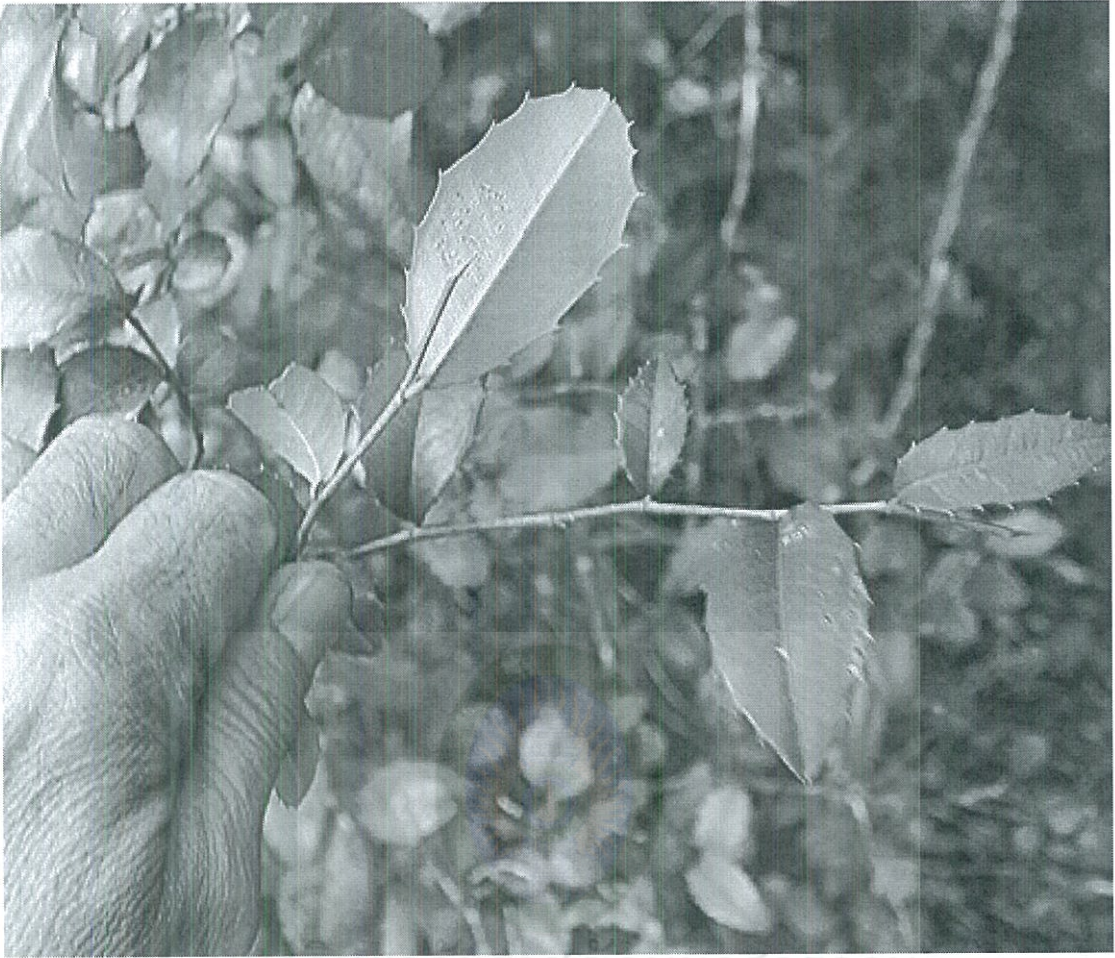
ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Drymaria cordata* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก

สรรพคุณ : ลำต้น-แก้ไข้ แก้ม้ามโต

บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : ข่อยหนาม
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Streblus ilicifolius*.
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : ราก - ขับปัสสาวะ ขับเมือกในลำไส้
เนื้อไม้ - รักษาโรคกษัย ไตพิการ ถอนพิษ
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : ชันทองพญาบาท
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Suregada multiflora*.
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : เปลือก-บำรุงเหงือก
เนื้อไม้-แก้ลมและโลหิตเป็นพิษ
- บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

ชื่อท้องถิ่น : ชี้เหล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Senna siamea* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น

สรรพคุณ : ใบ-เสริมสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรง
ดอก-บำรุงและรักษาสายตา

บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : กระวาน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Amomum krervanh*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ผลแก่ ใช้แก้อาหารท้องอืด ท้องเฟ้อ ช่วยขับลม และ
 แก้แน่นจุกเสียด
 บริเวณที่พบ : ในวัดป่าพุทธอโศการาม ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ชื่อท้องถิ่น : เข็มขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ixora lucida*.

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ราก-ยาช่วยเจริญอาหาร ยารักษาโรคตาต่าง ๆ

บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนดงพระธาตุน้ำคำ ต.โนนชัยศรี อ.โพหนอง

ชื่อท้องถิ่น : เข็มแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ixora lobbii*.

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ราก-ยาบำรุงไพธาตุ แก้เสมหะและกำเเดา

บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนดงพระธาตุน้ำคำ ต.โนนชัยศรี อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : ไซเนา
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Vitex glabrata.*
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ผล-บำรุงสมอง
 เปลือก-รักษาพิษตานซาง
 บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนโคกดินแดง ต.โพธิ์ศรีสว่าง อ.โพนทอง

- ชื่อท้องถิ่น : คำตายหงายเป็น
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bryophyllum pinnatum*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ราก-แก้อาเจียนเป็นเลือด อาเจียนเป็นเลือด
 ใบ-บำรุงกำลัง
 บดให้ละเอียดรักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
 บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนหนองน้ำขาว ต.โพธิ์ศรีสว่าง อ.โพนทอง.

ชื่อท้องถิ่น : ค้อนหมาขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dracaena angustifolia*.

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ต้น-แก้เบาหวาน ราก-เป็นยาแก้ไอ

ต้มดื่มเป็นยาแก้ไข้ป่า ไข้รากสาด

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจ๊ก ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : คำไทย (ชาตรี)
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bixa orellana* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ลำต้น-แก้ไอ ใบ-แก้พิษ
 ดอกใช้ปรุงเป็นยาบำรุงโลหิต บำรุงร่างกาย
 บำรุงหัวใจ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจ๊าก ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Toddalia asiatica* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย

สรรพคุณ : ใบสด รสสุขุมหอม แก้ปวดท้อง

ตำพอกหรือทาแก้โรคผิวหนัง

เปลือกกราก ขับเหงื่อ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย

เถา ต้มดื่ม แก้ปวดเมื่อยเส้นเอ็น ขับปัสสาวะ แก้พิษ

แก้ไอ แก้พิษตานซาง ตานขโมย ขับพยาธิไส้เดือน

ราก ชงน้ำดื่มขับลม บำรุงกำลัง แก่ริดสีดวงลำไส้

ตำพอกฝี

บริเวณที่พบ : ในสวนวรรณคดี ต.ผาน้ำย้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : เจตมูลเพลิงแดง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumbago indica* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ราก-บำรุงโลหิต แก้อาการตกขาวของสตรี
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดถ้ำโสดา ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ชะมวง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Garcinia cowa*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ผล-แก้ไข้ตัวร้อน
 ใบ-ช่วยขับโลหิตระดูของสตรี
 บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนบ้านภูเขาทอง ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ชะเอมไทย
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Albizia myriophylla*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย
 สรรพคุณ : เนื้อไม้-บำรุงธาตุในร่างกาย
 เปลือก-แก้อาการไอ
 บริเวณที่พบ : ในป่าชุมชนบ้านหนองคำ ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

ชื่อท้องถิ่น : ช้างน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ochna integerrima*.

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น

สรรพคุณ : ผล-บำรุงร่างกาย

เปลือก-ช่วยบำรุงหัวใจ

บริเวณที่พบ : ในป่าวนอุทยานผาน้ำย้อย ต.ผาน้ำย้อย อ.หนองพอก

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ไพล
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber montanum*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : เหง้า-ขับลมในลำไส้ รักษาอาการในลำไส้
 ผื่นทากแก้ฟกช้ำ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวนอุทยานผาน้ำน้อย ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ดิหมี
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acalypha spiciflora.*
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : เปลือก-รักษามะเร็ง
แก่น-ยาแก้ไข้
เมล็ดใช้เป็นยาระบาย
- บริเวณที่พบ : ในป่าวนอุทยานผาน้ำน้อย ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ต้นกระเจียวแดง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma sesilis*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ราก-บรรเทาอาการคัน
 เหง้า-ช่วยขับลม
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจ้ำก ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ต้นคุย
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Willughbeia edulis*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย
 สรรพคุณ : ราก-แก้มือเท้าอ่อนเพลีย
 ต้น-แก้ปวดศีรษะ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจังก์ ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ต้นหนาด
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Blumea balsamifera* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ราก-ยาลดความดันโลหิต
 ใบ-ยาบำรุงกำลัง
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจ๊าก ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ตะคร้ำ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Garuga pinnata*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ผล-บำรุงกระเพาะอาหาร
 ใบ-รักษาโรคหืด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดผาน้ำจ้ำก ต.ผาน้ำน้อย อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ตะไคร้ตัน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Litsea cubeba*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ราก-แก้หวัด แก้ไข้ แก้มดลูก
 ใบ-แก้อาการหน้ามืด วิงเวียนศีรษะ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ตับเต่าตัน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Diospyros ehretioides*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : แก่น-ลดไข้ ดับพิษร้อน
 เปลือก-รักษาโรครำมะนาด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : เถาวัลย์ปูน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cissus repanda*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
 สรรพคุณ : เถา-รักษาโรคกระษัย
 ใบ-รักษาแผลสด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ทับทิม
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Punica granatum* (L.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
- สรรพคุณ : ดอก-ห้ามเลือด
เปลือก-แก้ท้องร่วง
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยูสาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : บอน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Colocasia esculenta* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ราก-แก้อาการเจ็บคอ
 หัว-ช่วยขับปัสสาวะ
 บริเวณที่พบ : ในห้วยฟุ้งใหญ่ ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ปลาไหลเผือก
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eurycoma longifolia*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ราก-บำรุงร่างกาย
 แก่นและราก-บำรุงสรรพภาพทางเพศ
 บริเวณที่พบ : ในห้วยฟ่งใหญ่ ต.บึงงาม อ.หนองพอก

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ผักกาดโคก
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Blumeopsis flava*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ราก-แก้อาการปวดฟัน
 ลำต้น-แก้ไอพาด
 บริเวณที่พบ : ในห้วยฟุ้งใหญ่ ต. บึงงาม อ.หนองพอก

ชื่อท้องถิ่น : ผักชีฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eryngium foetidum* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก

สรรพคุณ : ราก-แก่น้ำเหลืองเสีย

ใบ-ยับยั้งและชะลอการขยายตัวของเซลล์มะเร็ง

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ฝาง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Caesalpinia sappan* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เมล็ด-รักษาโรคความดันโลหิตสูง
 เปลือก-รักษาวัณโรค
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำผู้สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ฝ้าย
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gossypium herbaceum* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : เมล็ด-ยารักษาโรคหนองใน
 ใบ-ช่วยขับเหงื่อ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สีาว ต. บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : กำลังเสือโคร่ง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Betula alnoides*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เปลือก-บำรุงกำลัง บำรุงเลือด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : พะยอม
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Shorea roxburghii*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ดอก-แก้อาการท้องร่วง
 เปลือก-สมานบาดแผล
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

ชื่อท้องถิ่น : พังคิ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Croton crassifolius* Geiseler.

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ราก-แก้อาการจุกเสียด แก้ท้องอืด ท้องขึ้น

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต. บึงงาม อ.หนองพอก

ชื่อท้องถิ่น : มหาสดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cyathea podophylla*.

ลักษณะวิสัย : เฟิร์น

สรรพคุณ : เนื้อไม้-แก้ไข้กาฬ ไข้เหนือ ไข้สันนิบาต

เหง้า-แก้ปากลิ้นคอเปื่อย

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : มะกล่ำต้น
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Adenanthera pavonina* (L.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : ไบ-แก้ปวดข้อ
ราก-ขับเสมหะ
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่ส้าว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : มะขามเครือ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Roureopsis stenopetala.*
 ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
 สรรพคุณ : ลำต้น-บำรุงร่างกาย ยาพอกแผล
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : มะระขี้นก (ผักไซ่)
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Momordica charantia* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
 สรรพคุณ : รากช่วยขับสารพิษ
 ผล-แก้กระหายน้ำ รักษาเบาหวาน
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่สาว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : มะรุม
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Moringa oleifera* Lam.
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : ใบ-ป้องกันโรคมะเร็ง
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดค่าน้ำจ๊าก ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ไม้กระที่บโรง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ficus foveolata* Wall.
 ลักษณะวิสัย : ไม้รอเลื้อย
 สรรพคุณ : เถา-บำรุงร่างกาย ปวดหัว ปวดหลัง
 ต้น-ระบบไหลเวียนโลหิต
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดคำยู่ส้าว ต.บึงงาม อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : ยานางแดง
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bauhinia strychnifolia* Craib.
- ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
- สรรพคุณ : เถา-บำรุงธาตุในร่างกาย
ราก-แก้ไข้ ใช้กระทิงพิษไข้
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดถ้ำไสดา ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : รสศคนธ์
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tetracera loureiri*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ดอก-บำรุงหัวใจ
 ใบ-แก้อาการสะอึก
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดถ้ำโสดา ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : รางจืด
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Thunbergia laurifolia* Lindl.
 ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
 สรรพคุณ : ราก-แก้ร้อนใน
 ใบ-ถอนพิษยาฆ่าแมลง
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดถ้ำโสดา ต.ภูเขาทอง อ.หนองพอก

- ชื่อท้องถิ่น : เระ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Amomum xanthioides*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : เมล็ด-ลดไขมันในเลือด
 ผล-แก้อาการหืด
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พุกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : ลำบิดตง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Diospyros filipendula*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ราก-แก้ซางเด็ก
 ใบอ่อน-แก้ปวดท้อง
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พื้กสงฆ์ถ้ำสินชัย ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : ลิเภา
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Lygodium flexuosum* (L.)
- ลักษณะวิสัย : เฟิร์น
- สรรพคุณ : ราก-แก้อาการเจ็บคอ
ใบอ่อน-แก้ตาเจ็บหรือนัยน์ตาเป็นแผล
- บริเวณที่พบ : ในป่าที่พุ่มสูงถ้าชื้นชย ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : ว่านสาวหลง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Amomum biflorum*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : เหง้า-ขับลมในลำไส้ ต้มอาบบำรุงผิว
 ลำต้น-ต้มน้ำแก้ร้อนใน บำรุงหัวใจ
 บริเวณที่พบ : ในป่าพืคสงฆ์ภูผางาม ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

ชื่อท้องถิ่น : เล็บเหยี่ยว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ziziphus oenopolia* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ผล-แก้เสมหะ

ราก-แก้มดลูกพิการ

บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : เลือดแรด
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Knema globularia* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เปลือก-ยาชูกำลัง
 เมล็ด-รักษาโรคผิวหนังและหิด
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พุกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : ว่านทองใบม่วง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gynura bicolor*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ใบ-บำรุงกำลัง
 ราก-แก้อาหารเป็นพิษ
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ภูผางาม ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : สบู่ดำ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Jatropha curcas* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ใบ-ยาฟอกโลหิต
 ยาง-สารต้านมะเร็ง
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ภูผางาม ต.คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : สะค้าน
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper interruptum*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
 สรรพคุณ : เถา-บำรุงธาตุ แก้อาตุพิการ
 ดอก-แก้ลมอัมพฤกษ์
 บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ภูผางาม ต. คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : สะเดา
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Azadirachta indica.*
- ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
- สรรพคุณ : ยอดอ่อน-แก้พิษโลหิต กำเดา
ใบ-รักษาไข้มาลาเรีย
- บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต. คำพอง อ.โพธิ์ชัย

- ชื่อท้องถิ่น : สะบ้า
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Entada phaseoloides* (L.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย
- สรรพคุณ : เมล็ด-แก้โรคมิวหนิง ทำให้คลอดง่าย
- บริเวณที่พบ : ในป่าที่พุกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต. คำพอง อ.โพธิ์ชัย

ชื่อท้องถิ่น : สังกกรณี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Barleria strigosa*.

ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม

สรรพคุณ : ราก-แก้ร้อนในกระหายน้ำ
ลำต้น-แก้อาการไอเป็นเลือด

บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต. คำพอง อ. โพธิ์ชัย

ชื่อท้องถิ่น : สาบเสือ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Chromolaena odorata* (L.)

ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก

สรรพคุณ : ลำต้น-ปวดท้อง ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ

ใบ-ห้ามเลือด

บริเวณที่พบ : ในป่าที่พิกสงฆ์ถ้ำสินชัย ต. คำพอง อ.โพธิ์ชัย

ชื่อท้องถิ่น : เครือตดหมา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Paederia linearis*.

ลักษณะวิสัย : ไม้เลื้อย

สรรพคุณ : ใบ-บำรุงกำลังคนไข้หรือคนชรา
ราก-แก้ตาฟาง ตาแฉะ และตามัว

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าหนองเดินชุมพร ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : หญ้าลูกข้าว
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Spermacoce ocymoides*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ลำต้น-แก้โรคผอมแห้ง
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าหนองเดินชุมพร ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : หญ้าแห้วหมู
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cyperus rotundus* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : หัว-ทำให้ตาใสไม่ขุ่นมัว
 ช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรงกระชุ่มกระชวย
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าหนองเดินชุมพร ต.เมยวดี อ.เมยวดี

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

- ชื่อท้องถิ่น : หญ้าฮี้ยมหรือหญ้ารูปร่าง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Centotheca Lappacea* (L.)
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ใบ-ช่วยขับปัสสาวะ ช่วยในการกระชับช่องคลอด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าหนองเดินชุมพร ต.เมยวดี อ. เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : หมักม่อ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rothmannia wittii*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : แก่น-แก้ท้องผูก
 ผล-บำรุงกำลัง
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าหนองเดินชุมพร ต.เมยวดี อ.เมยวดี

ชื่อท้องถิ่น : หัสคุณ
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Micromelum minutum*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : ราก-แก้โลหิตอันข้นด้วยบุพโพ

ผล-ใช้เป็นยาถ่าย
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีเมยวดี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : หางกวาง
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gomphia serrata*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้พุ่ม
 สรรพคุณ : ราก-แก้ผดผื่นคัน
 แก่น-แก้ปัสสาวะขัด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีเมยวดี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : หิ่งเม่น
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Crotalaria pallida*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : ราก-แก้แอมะเจียนรักษาโรคทางเดินปัสสาวะ
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีเมยวดี ต.เมยวดี อ. เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : โหราน้ำเต้า
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Arisaema consanguineum* Schott.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
 สรรพคุณ : หัวใต้ดิน-ยาสงบประสาท แก้บาดทะยัก
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีรัตนาราม ต.เมยวดี อ.เมยวดี

ชื่อท้องถิ่น : อบเชย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cinnamomum iners* Reinw.

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น

สรรพคุณ : ใบ-แก้ลมวิงเวียน

ราก-แก้ไข้

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีรัตนาราม ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : กระบก
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Irvingia malayana Oliv.*
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เนื้อในเมล็ด บำรุงเส้นเอ็น แก้ผื่นคัน แก้ไอลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ไอเป็นเลือด
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าศรีรัตนาราม ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : ฟ้ายะลายโจร
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Andropogonis paniculata*.
- ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
- สรรพคุณ : ใช้ส่วนเหนือดินเก็บก่อนที่จะมีดอก ลดไข้
ต้านการอักเสบ บรรเทาอาการหวัด
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าราษฎร์สามัคคี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

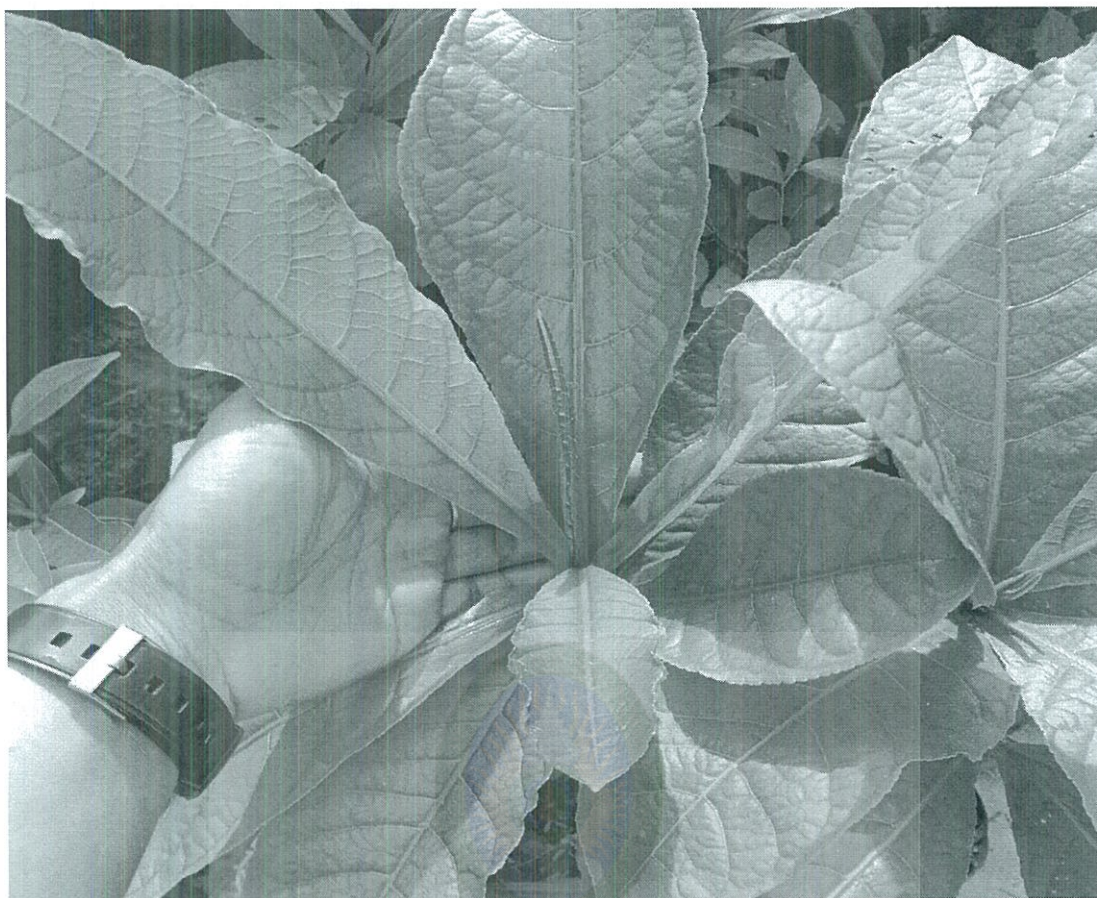

- ชื่อท้องถิ่น : กรวยป่า
 ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Casearia grewiaefolia*.
 ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น
 สรรพคุณ : เปลือกมีรสเมาขื่น ใช้เป็นยาบำรุงธาตุ บำรุงกำลัง
 ผลใช้เป็นยาฟอกโลหิต แก้เลือดออกตามไรฟัน
 บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าราษฎร์สามัคคี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

- ชื่อท้องถิ่น : กระจายป่า
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Boesenbergia rotunda* (L.)
- ลักษณะวิสัย : ไม้ล้มลุก
- สรรพคุณ : เหง้า-เป็นยาขับลม แก้จุกเสียดปวดมวนในท้อง
ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้โรคกระเพาะ
- บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าราษฎร์สามัคคี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

ชื่อท้องถิ่น : กระโดน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Careya sphaerica* Roxb.

ลักษณะวิสัย : ไม้ยืนต้น

สรรพคุณ : เปลือกต้น แขน้ำต้มแก้ปวดท้อง แก้พิษงู
ใบ ใช้รักษาแผลสด ดอก บำรุงร่างกายหลังคลอด

บริเวณที่พบ : ในป่าวัดป่าราษฎร์สามัคคี ต.เมยวดี อ.เมยวดี

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

วรรณภา อ่างทอง, ทรงคุณ จันทจร และระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์. (2563). การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทางภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องยาทางการแพทย์ในเขตป่าเขาจังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย, 19(1).

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล นางวรรณภา อ่างทอง
วันเกิด 8 พฤษภาคม 2522
ที่อยู่ปัจจุบัน 13 หมู่ 1 บ้านดงเค็งน้อย ตำบลปอภาร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
สถานที่ทำงาน โรงเรียนศรีสมเด็จพิภพพัฒนาวิทยา ตำบลศรีสมเด็จ
อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2544 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาชีววิทยา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. 2556 การศึกษามหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
- พ.ศ. 2562 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาชีววิทยา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. 2564 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY